

Levici o pravici

Deset let Psalteria u sv. Mikuláše

Když prokazuješ dobrodiní, nechťej budit pozornost, jako činí pokrytci v synagógách a na ulicích, aby došli slávy u lidí; amen, pravím vám, už mají svou odměnu. Když ty prokazuješ dobrodiní, ať neví tvá levice, co činí pravice, aby tvé dobrodiní zůstalo skryto, a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí.

Matouš 6:2-4

Jak již všichni čtenáři Psalteria vědí, končí naše mateřská (vzhledem k časopisu) i dceřiná (vzhledem ke Společnosti pro duchovní hudbu) společnost Psalterium s.r.o. ke konci tohoto roku své působení v chrámu sv. Mikuláše na Malé Straně. Pražské arcibiskupství nám přiznalo, že i naší zásluhou se tato významná národní kulturní památka stala pro návštěvníky Prahy jedním z nejvýznamějších objektů. a dalo na vědomí, že dosavadní smlouva s námi nebude prodloužena a že bude veškerý provoz v chrámu zajišťovat samo, neboť intenzivně vnímá potenciál role, kterou by tento kostel mohl hrát v pastoračních aktivitách Arcibiskupství pražského. Je to tedy příležitost k ohlédnutí za tím, co se nám všem, kteří se toho v pozitivním smyslu účastnili, podařilo. Trochu jsem váhal, jak se k takovému bilancování mám postavit. Vždyť ať neví levice, co dělá pravice! Ale pak jsem si řekl: jaképak copak. Vždyť to, co jsme dělali, to není žádné prokazování dobrodiní, to není žádné rozdávání almužen. To je jen práce na roli, na které jsme si právě my našli

své místo, na roli péče o rozvoj duchovní hudby. Maximálně se na nás však vztahuje příkaz k postoji služebníků neužitečných, kteří vykonali jen to, co byli povinni vykonat.

Protože samotný vznik Psalteria jsem sledoval pouze zpovzdálí jako řadový člen výboru zahrabaný v povinnostech čestvého webmastera, předávám nyní pero tomu, kdo to celé vymyslel spunktoval – Pavlu Svobodovi:

K ZAČÁTKŮM NAŠEHO ESERÓČKA

Bylo – nebylo, vzpomínám na situaci před více než jedenácti lety, kdy vše bylo jinak. Rozpočet Arcibiskupství prý tehdy ještě ani neobsahoval – byť nulovou – položku typu „Výdaje na liturgickou hudbu“. SDH fungovala na principech žebravých řádů a její zázemí po hmotné stránce bylo zajištěno zejména díky festivalu Svatováclavské slavnosti. Nebyl tento časopis, nebyla letní škola duchov-

ní hudby Convivium, nebyly liturgicko-skladatelské soutěže, nebyly naše podpory opravám varhan, vydávání Alberika Mazáka, vysílání sboru na pouť do Říma, nebyly podpory koncertům duchovní hudby v naší diecézi.

Platila však stejná pravidla pro pořádání koncertů v kostelích jako dnes. V SDH jsme si všimli, že tato pravidla tehdy nebyla dodržována ani v kostele, spravovaném přímo pražským arcibiskupstvím – u sv. Mikuláše v Praze, a tak jsme se s dr. Eliášem, předsedou SDH, rozhodli pro vlastní projekt. Navrhujeme zřízení s.r.o., která bude kultivovat hudební provoz v tomto překrásném kostele a zároveň výnosem z této činnosti nahradíme chybějící liturgicko-hudební položku v rozpočtu arcibiskupství.

Vznik naší s.r.o., to nebylo jen tak. Začalo to odvážným rozhodnutím výboru SDH, pokračovalo to mnoha papíry potřebnými k zápisu do obchodního rejstříku. Poté jsme – se čtvrtletním předstihem – přijali první dva zaměstnance, resp. zaměstnankyně, které nás připravovaly na to, abychom mohli od 1. 1. 2002 již v plném tempu provoz u sv. Mikuláše zajistit na zcela profesionální úrovni. Budiž řečeno, že přijetí těchto dvou dam byl mimořádně šťastný krok.

To ale také znamenalo, že jsme museli do startu vložit nemalé finanční prostředky (cca 500.000,-Kč) ze soukromých kapes, díky nimž jsme si ony zaměstnankyně mohli dovolit, stejně jako zakoupit vybavení kanceláře, složit základní kapitál s.r.o. atd.

Zdaleka největší problém byl ale hned na začátku: prosadit náš projekt na arcibiskupství. Tady je zapotřebí poděkovat otci kardinálu Vlkovi. Jen díky tomu, že on pochopil potřebnost pozdvižení liturgické hudby, že věděl, že bez peněz to prostě nejde a že náš projekt osobně podpořil vahou své autority, mohlo Psalterium vzniknout. Jistě mu to způsobilo řadu problémů i na osobní úrovni (stejně jako mně), o to větší poděkování mu náleží i v dnešní době, kdy Psalterium u sv. Mikuláše končí. Bez jeho podpory všechny ty dobré věci, které jsem nahoře příkladmo vyjmenoval (a které ještě dál rozvede náš „ministr financí“ JiKu), by prostě nebyly.

Ani po úspěšném rozjezdu nebylo vše jednoduché. Jeden příklad za všechny: aby našich potíží nebylo málo, r. 2002 přišly povodně, jež z Prahy na dlouhou dobu odpulily turisty – životodárnou mizu sv. Mikuláše. I toto jsme s Boží pomocí překonali.

Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, budiž jméno Páně pochváleno. Bez něj, jak věříme, nespadne ani vlas z hlavy, a to ani vlas Společnosti pro duchovní hudbu.

Pavel Svoboda

2003

Tehdy jsme dělali ještě opravdové Svatojánské slavnosti, v tomto roce vstně podpory provedení Caldarovy mše v katedrále (30 tisíc Kč). Ve spolupráci s liturgickou komisí jsme vyhlásili textařskou soutěž jako předkolo pro soutěž na

Za podpořené externí akce - seminář Hola Holan - Waldštejn 2004

jejich zhudebnění (11 tisíc Kč). Koncert duchovní hudby v rámci přehlídky nové tvorby dotovalo Psalterium 110 tisíci korunami. Semináře Hola Holan na Waldštejně a Michnovy slavnosti v Jindřichově Hradci 60 tisíc. Nahrávka kazety s hudbou pro katechetickou příručku ostravského biskupství byla za 17 tisíc Kč. Ale největší páška přišla za Svatováclavské slavnosti. Uprostřed roku a uprostřed rozjednaného festivalu snížil Magistrát z důvodu povodní v předchozím roce zásadním způsobem své granty na kulturu a byli jsme postaveni před rozhodnutí zaplatit z Psalteria jeden a půl milionu, nebo festival jednou pro vždy odtroubit. Zaplatili jsme.

2004

Byl to rok varhan. Na přestěhování z Holandska darovaných použitých varhan do farnosti Beroun jsme přispěli 400 tisíc Kč, na záchranu Walterova pozitivu do Zruče nad Sázavou 100 tisíc, po rekonstrukci za námi uhrazených 90 tisíc přišly varhánky z Lukova do Petrovic u Prahy. Rozhodli jsme se podpořit stavbu nových varhan ve Chvalech – první splátka byla 400 tisíc. Svatováclavské slavnosti spolkly tento rok z Psalteria „jen“ 520 tisíc korun. Pokračovali jsme podporou akcí na Waldštejně a v Jindřichově Hradci – 53 tisíc. Dvořákova skladatelská soutěž (na texty z minulého roku) si vyžádala 82 tisíc, Pasecké hudební slavnosti jsme podpořili patnácti tisíci. Začali jsme podporovat Spiritualfest (10 tisíc) a duchovní hudbu plzeňská (17 tisíc). Proběhl první ročník Convivia, který Psalterium dotovalo částkou 210 tisíc.

2005

Svatojánské slavnosti stály 10 tisíc, jubileum exdómského varhaníka Otty Nováka (mše v katedrále) jsme podpořili rovněž 10 tisíci. Stejná částka putovala do Plzně. Convivium 2005 přišlo na 670 tisíc, z toho Psalterium uhradilo 350

tisíc. Svatováclavské slavnost – těžko říci. Ten rok jsem neúčtoval SVS sám, takže na nějaké destitisíce nevím přesně (účetní doklady jsou někde v bedně na půdě). Ale Psalterium dodalo přibližně jeden milion. Klasická podpora na Michnu a Hollana 55 tisíc. Spiritualfest 15 tisíc. Setkání chrámových sborů ve Chvalech 15 tisíc, rozvoj webu SDH 37 tisíc a druhá splátka do Chval na varhany 300 tisíc Kč.

2006

Convivium bylo toho roku „malé“, stálo jen 327 tisíc, z toho Psalterium uhradilo 110. Pustili jsme se ve spolupráci s KTF UK do digitalizace časopisu Cyril (<http://cyril.psalterium.cz/>), první etapa přišla Psalterium na 100 tisíc. Koncert hudby jezuitských redukcí, který s opravdovými indiány pořádali v Praze jezuité jsme podpořili 30 tisíci. Do Plzně šlo na muziku 17 tisíc. Začali jsme podporovat festival křesťanských kapel VOX (50 tisíc), pokračovali v podpoře Spiritualfestu (22 tisíc). Stavbu Komunitního centra Matky Terezy jsme podpořili 50 tisíci (to byl dárek panu kardinálovi k narozeninám). Svatováclavské slavnosti stály milion a dvě stě čtyřicet tisíc, z toho od Psalteria půl milionu. Druhá skladatelská soutěž ve spolupráci s liturgickou komisí – tentokrát na propria pro sbor – si vyžádala 60 tisíc. Před vánoci vyšlo nulté číslo časopisu Psalterium – 32 tisíc., rekonstrukce varhan v Mělníku 280 tisíc. A pár měsíců lacinějších akcí.

pokračování na straně 4

OBSAH

Bylo, je a bude

Levici o pravici – Deset let Psalteria u sv. Mikuláše P. Svoboda, J. Kub	1
Dvě florianovská výročí, J. Štogrová	8
Convivium 2012 bude, redakce	12
Vážení sboroví zpěváci, redakce	12
Koledování ve Staré Říši, K. Novák	14
Chříč ožívá adventem, J. Štogrová	16
Ukázka z akcí duchovní hudby, vkládejte!, redakce	17
Obsah předchozích čísel ročníku 2011, redakce	18
Stalo se a stane, P. Svoboda	19
Výzvy, redakce	19

Úvahy

Druhý ročník festivalu Archaion kallos, E. Kindler	5
Archetyp a klišé a neb co dělá duchovní hudbu duchovní, J. Kub ..	6
Beethoven a císařovna, J. Štogr, P. Johnson	10
Vznik koled a koledování, J. V. Polc	13
Slovník samozřejmých slov, J. Štogr	15

Rozhovor

Piccolo coro & Piccola orchestra slaví patnáct let, E. Dittrichová, M. Valášek	11
---	----

Polemiky

Ad: Josef Štogr, Sakrální hudba? Psalterium 5/2011, s. 7, P. Svoboda	20
Napadlo mě, že jestli nás k něčemu Kristus nevybízí, tak je to obřadnost, J. Štogr	20

PSALTERIUM, zpravodaj pro duchovní hudbu
Ročník 5, č. 6/2011
Vychází 6x ročně, vydává Psalterium s. r. o., Kolejní 4, 160 00
Praha 6
IČ 26448203, tel. 220 181 295, psalterium@sdh.cz
http://zpravodaj.sdh.cz, http://blog.sdh.cz
Šéfredaktor: Jiří Kub
Redakční rada: Jaroslav Eliáš, Milena Holomková, Evžen
Kindler, Libor Mathauser, Rastislav Podpera, Tomáš Slavický
Výkonný redaktor: Jarmila Štogrová
Design: Jana Majcherová, Andrea Šenkyříková
Registrace: MK ČR E 17101 ze dne 30. 10. 2006, ISSN 1802-2774

Vážení čtenáři,

tímto číslem završujeme pátý ročník našeho zpravodaje. Pavel Svoboda by to asi nazval polokulatinami. Stále častěji začínají lidé náš časopis chválit. Pravda, zatím to není chvála, která by je přiměla k činnosti, většinou chválí, když mi telefonují a něco v SDH potřebují, tak se mezi řečí zmíní i o časopisu.

V redakčním kolektivu jsme se za tu dobu něčemu naučili, ale zároveň jsme se poněkud opotřebovali. V minulém čísle v článku o Varhanní soutěži Petra Ebena v Opavě jsme omylem zaměnili jméno jednoho z organizátorů Dr. Jiřího Čecha za Dr. Jiřího Černého. Tímto se nositelům obou jmen omlouváme. Bilančním přehledem desetileté činnosti společnosti Psalterium s. r. o. ve formě úvodníku přerušujeme nakrátko seriál o kých. Dvě florianovská výročí připomíná Jarmila Štogrová a když byla v té Staré Říši, přidala k těm blízkým se Vánocům i staroříšské koledování. Koledování se věnuje i článek prof. Polce. A vůbec, toto číslo je takové vzpomínkové a úvahové, úvahy se mísí se vzpomínkami a vzpomínky s úvahami v článkách Evžena Kindlera, Josefa Štogra a i já uvažuji nad vzpomínkami na koncert soudobé duchovní hudby spíše, než abych o něm podal zprávu a zařadil ji do rubriky „bylo, je a bude“. Vzpomínkový je i rozhovor tohoto čísla věnovaný výročí souboru Piccolo coro & Piccola orchestra.

Jsem vždy velice potěšen, pokud se na stránkách Psalteria rozvine nějaká polemika. Zvláště když se udrží v přátelské rovině a oponentům jde evidentně o téma (tam ať neznají bratra) a ne o vzájemné napadání. Takových polemik je dnes v našem okolí málo a mé srdce po nich prahne. Tentokrát bylo uspokojeno polemikou pánů Svobody a Štogra nad článkem o povaze a smyslu rituálnosti z minulého čísla.

Znovu bych chtěl upozornit na jednu z dosud nedoceněných činností SDH – budování místa, kde by se všichni zájemci měli dozvědět o všech akcích duchovní hudby. Najdete jej na adrese <http://res.claritatis.cz/kalendar-akci/duchovni-hudba>, nebo se na něj dostanete i z našich stránek pod heslem a „akce“. Seznam vzniká z otevřených zdrojů a z toho, co do něho vložíte vy sami v roli organizátorů či znalých. Evangelní rada „ať neví levice, co dělá pravice“ zde skutečně není na místě. Pokud jste uspořádali nějaké duchovní zpívání a svým bližním jste o tom neřekli, ani Pánu Bohu jste o tom neřekli (srovnej Mat 25:45).

Na všechny čtenáře, kterým se časopis Psalterium líbí, mám velkou prosbu. Prosbu, která se za čas může stát naléhavou potřebou, od které bude záviset jeho budoucnost. Abonentů je málo. Přibližně pět set výtisků je distribuováno na jednotlivé adresy. Realistické odhady potenciálního zájmu se pohybují kolem jedné tisícovky. To znamená, že na jednoho každého z vás připadá jeden člověk, který by Psalterium dostávat mohl a měl, ale nedostává, protože o něm neví, nebo nezná jeho kvality. Rozhlédněte se, prosím, po svém okolí a udělejte nám propagaci od úst k ústům, v případě poměru jednoho zájemce na jednoho čtenáře bude stačit i od úst k uchu. V minulém editoriale jsem vás upozorňoval na akci, kterou jsme připravovali na rozloučení s chrámem sv. Mikuláše 30. 12. tohoto roku. Pohov! Happening „největší Rybovka na světě“ jsme se rozhodli neuskutečnit, protože by odčerpával značné množství sil a prostředků, které věnujeme raději budoucnosti (další podnikatelské aktivity Psalteria) než minulosti. Protože nekončíme!

Přeji vám všem za sebe i za všechny své spolupracovníky pozeňnané prožití Vánoc a mnoho štěstí v následujícím roce.

Jiří Kub

pokračování ze strany 2

2007

Toho roku přišly Svatováclavské slavnosti na milion šest set tisíc, Psalterium z toho uhradilo polovic. Na opravy varhan do Vlašimi a Mělníka šlo 400 tisíc a poslední stotisícová splátka zarovnála příspěvek Psalteria do Chval na rovný milion. VOX007 nás stál 61 tisíc, tisk Příručky nejen pro varhaníky (sazbu jsem si udělal sám) na 31 tisíc. Spiritualfest 15 tisíc a do Plzně tentokrát 38 tisíc. Časopis toho roku spolykal 155 tisíc a pokračovali jsme

skladbou? Proto jsme podpořili provedení jeho Stabat Mater (honorář sboru) 60 tisíci.

Kromě položek „účetních“ se strašnické farnosti Nanebevzetí Panny Marie dostalo píšťalových varhan za více než dva a půl milionu korun. Varhany zůstávají v majetku Psalteria a farnost jich k liturgii bezplatně užívá.

2009

Do krásného a kulturního, leč neúměrně drahého projektu Svatováclavských slavností nastoupila toho roku nová manažerka Blanka Karnetová s hlavním

nakonec ukázalo prozíravým, neboť při rozhodování o tom, zda budeme u sv. Mikuláše pokračovat či ne, nepřišel tento přehled výdajů na duchovní hudbu vůbec na přetřes. To byla prostě naše věc a naše dobrá vůle, s naší budoucností u sv. Mikuláše to nemělo co dělat.

Přesto jsme se komponovaným pořadem ke třem sveticím jednoho týdne (Anežka, Alžběta, Cecilka) a reklamní kampaní k němu (80 tisíc) pokusili předvést, že umíme u Mikuláše zmáknout i „nádvoří národů“. Časopis Psalterium přišel na 225 tisíc. Convivium bylo pět malé s pokusem o průzkum bojem, jak by mohlo dopadnout jeho samofinancování. Stálo nás jen 368 tisíc, z toho Psalterium uhradilo jen 60 tisíc. Se Svatováclavskými slavnostmi se to totiž Blance Karnetové podařilo – na výdaje 1172 tisíce Psalterium nedoplácelo. VOX010 jsme podpořili 30 tisíci, Varhany 260 a Michnovské slavnosti 10 tisíci. Husarským kouskem bylo vyslání ad hoc scholy pod vedením Františka Macka jun. do Říma na národní pouť (140 tisíc cestovních nákladů, všichni zpívali zdarma) včetně vydání poutní brožury (samodomo sazba zdarma, tiskárna 24 tisíce).

2011

Nemáme samozřejmě uzavřeno, ale přibližná čísla hlavních akcí už jsou. Svatováclavské slavnosti 950 tisíc, z toho Psalterium 20 tisíc – skvělé Blanko! Skladatelská soutěž (již třetí!) 100 tisíc. VOX011 30 tisíc, pokračování projektu Mazák dílem Cultus harmonicus II. - 280 tisíc, Convivium 670 tisíc, z toho 130 od Psalteria.

A kromě toho musíme nějak žít. Tedy posílat poštu, telefonovat, mít připojení na internet, platit nájem za kancelář a služby (paradoxně i za teplo), platit bankovní poplatky, účetní firmu, pomocnou sílu v kanceláři, webhosting. Podle toho, co se do téhle částky všechno zahrne to dělá za těch posledních 10 let něco mezi jedním a dvěma miliony, které nejsou nikde vidět a nedají se nikde vykazovat.

Za toto vše se sluší hlavně poděkovat. Především Pánu Bohu, že dopustil a motyka spustila.

Potom těm, kteří odvážně a vizionářsky celý ten podnik iniciovali, těm, kteří jej s důvěrou a moudrostí umožnili. Pak (s ohledem na množství odvedené práce nejdůležitějším) těm, které umně a pilně hmotná dobra shromažďovaly, tak těm, kdo je prozíravě a smysluplně utráceli.

A samozřejmě vám všem, kteří jste tyto nabízené plody k větší slávě Boží konzumovali a dále předávali a rozmnožovali na všech místech, kde jako hudebníci působíte.

Pán Bůh zaplať.

Král je mrtev, ať žije král! My jedeme dál, ale bude to pěkně kruté!

Jiří Kub

Žehnání varhan ve Zruči nad Sázavou

v dokončovacích pracích na digitalizaci Cyrila (17 tisíc). Convivium – opět na střídačku velké – stálo 784 tisíce, z toho Psalterium uhradilo 160 tisíc. Koncert duchovní hudby v rámci Přehlídky nové tvorby vyšel na 102 tisíce.

2008

Svatováclavské slavnosti přišly na 1338 tisíc, z toho Psalterium 517 tisíc. To už jsem SVS účtoval já, takže to vím přesně. Dali jsme dar na Svatováclavskou výstavu arcibiskupství – 38 tisíc. Na VOX008 jsme přispěli 50 tisíci a na Spiritualfest 23 tisíci. Podpora varhan toho roku byla 288 tisíc a hudební dílny Michala Pospíšila jsme podpořili částkou 30 tisíc. Pod vedením Ondřeje Šmída jsme se pustili do digitalizace a webové edice díla Alberika Mazáka (<http://mazak.sdh.cz/>). První část v tom roce dokončená stála 95 tisíc. Časopis Psalterium 208 tisíc, Convivium stálo 548 tisíc, (bylo opět malé) z toho Psalterium uhradilo 217 tisíc. Konference k výročí Brideliova kancionálu jsme podpořili 53 tisíci, duchovní hudbu v Plzni (tam je zatím jediná pobočka SDH, proto právě Plzeň) 19 tisíci.

Kdo to kdy slyšel, aby skladatel (Jan Fila) na konzervatoři absolvoval s duchovní

úkolem „ušetřit bez ztráty desítky“. Její blahodárné působení se projevilo zejména až v dalších letech, přesto z výdajů na SVS 1730 tisíc uhradilo Psalterium „jen“ 250 tisíc. Tisk brožury k papežským nešporám (sazba opět zdarma) stál 33 tisíce. Na akce plzeňské pobočky jsme vynaložili 12 tisíc a náš časopis přišel na 205 tisíc. Třiceti tisíci jsme podpořili VOX009, na varhany šlo 300 tisíc, Žižkovskému podzimu 15 tisíc, na koncert duchovní hudby na přehlídce soudobé tvorby 57 tisíc a na rozvoj internetu 10 tisíc. Convivium stálo 748 tisíc, z toho uhradilo Psalterium 293 tisíce. Když jsme podpořili Hanuše, bylo třeba i Ebena, oba byli našimi předsedy. Na koncert ve spolupráci s Českou filharmonií k nedožitým mistrovým osmdesátinám v Rudolfinu jsme dali 42 tisíc.

2010

Do utrácení v roce 2010 se negativně promítly dopady předchozí hospodářské recese, ale i naše snaha ušetřit, neboť se začal blížit konec naší nájemní smlouvy na sv. Mikuláše. Museli jsme samozřejmě řešit otázku, zda s tímto blížícím se datem máme utratit na duchovní hudbu více, či naopak šetřit na horší časy. Rozhodnutí spíše (i když ne nijak drasticky) šetřit se

Druhý ročník festivalu Archaion kallos

V posledním čísle časopisu Psalterium z roku 2010 byli jeho čtenáři ve dvou statických seznámení s prvním ročníkem pražského mezinárodního festivalu pravoslavné hudby Archaion kallos¹. A v první citované stati se čtenář mohl (resp. ještě může) dozvědět i význam tohoto řeckého výrazu stejně jako význam dalšího řeckého výrazu Filokallia, totiž jména sdružení, které festival pořádalo. A to sdružení uspořádalo na podzim roku 2011 druhý ročník stejně nazvaného a stejně zaměřeného festivalu, tedy festivalu Archaion kallos. A ještě v souvislosti s tím prvním: bohatství křesťanské hudby, i té pravoslavné, je obrovské, a tak fakt, že struktura koncertů toho prvního festivalu (viz ta citovaná stať) se podobá struktuře toho druhého, nemusí (a neměla by) nikoho svádět k formulacím, že „už něco takového slyšel loni“, nýbrž svědčí právě o té bohatosti. Struktura toho druhého festivalu byla charakterizována v samotné pozvánce čtveřicí témat Byzantská duchovní hudba, Pravoslavný romantismus, Byzantská vs. slovanská tradice a Postmoderna a pravoslavi? (ten otázník patří ne za větu ale k názvu toho posledního tématu). Každé téma bylo zastoupeno jedním koncertem. Oproti prvnímu ročníku však do programu festivalu vstoupily další „doprovodné“ akce (přednášky, promítání filmu a výstava) a závěrečná liturgie sv. Jana Zlatoústého. A tak stojí za to sdělit čtenáři o tom druhém ročníku více (a to nebude jen v tomto článku, ale i v následujícím příspěvku).

Festival byl zahájen 18. října koncertem v pravoslavném metropolitním chrámě sv. Cyrila a Metoděje (v Praze známého pod jménem „v reslovce“). V jeho první části vystoupil pod vedením V. Skuliny a hlavního organizátora festivalu M. Christou Sbor chrámu sv. Cyrila a Metoděje s čtyřmi zpěvy slovanské liturgie v tradičním čtyřhlase smíšeného tělesa: Světlo tiché (Svíte Tichij), Otče náš, Cherubínská píseň a Dostojno jest – jak patrně z názvů, dvě z nich už byly v češtině. Bylo sympatické pozorovat, jak zpívají v přirozeném ladění, občas byly slyšet i rozdílové tóny.

Hlavní složku koncertu tvořilo vystoupení řeckého souboru Tropos. 20 zpěváků, tvořících tento soubor zpívalo řecké jednohlasy skladby byzantské liturgie, složené v jednotném stylu plně vykrystalizovaném na začátku 19. století a držícím se až do dnešní doby, lze říci v rámci hudební tradice formující se už před 19. stol. Zpívali často s isónem (po našem řečeno: déle držným ostinátním basem), mění-

cím se i v sekundových intervalech, který tu a tam tvořil sekundu i s jedním tónem melodie, sekundu nejen velkou (v programu koncertu byla zmínka, že v novověké byzantské hudbě je oktáva rozdělena na 72 částí, a tak to, co my nazýváme mikrointervaly, bylo možno ve zpěvu vnímat, a to nejen při zaznění harmonické sekundy). Zpěv byl často melismatický a v některých skladbách bylo možno pozorovat teretismy, tj. prokombinované, pouze zvukomalebné (hlavně pro Řeky), texty podložené melismatům; poslední skladba programu (komponovaná začátkem 19. století) už nic jiného než teretismy neobsahovala. Poučné bylo slyšet někdy na koncích hudebních frází, že melodie skončí avšak isón zní dále, našinci se zdá, že ti, kdo drželi isón, zaspali, ale kdepak – vzápětí zazní jiná melodie, jiné barvy, a to buď nad původním isónem nebo dokonce jako jeho pokračování.

Když jsem ve výše citované zprávě vyjádřil přání, aby se soubor Psaltikis diakoni vrátil do Prahy s dalším koncertováním, netušil jsem, že v Řecku (případně – jak později uvedu – i jinde na Balkáně) jsou i jiné stejně dokonalé a podobně zaměřené sbory. Trochos je jedním z nich a lze děkovat pořadatelům, že uvedené přání jeho pozváním splnili. A z toho vyplývá, že co jsem napsal o souboru Psaltikis diakoni před rokem, bych měl opakovat i nyní, konkrétně, že dirigent nestál proti zpěvákům, nýbrž uprostřed nich a přesto je vedl, že měl každý ze zpěváků (včetně dirigenta, který také zpíval) hlas velmi svébytné barvy, odlišné od ostatních (což se významně projevilo, když měl sólo), že však při tom znělo kompaktně a jednotně, když zpívali všichni nebo skoro všichni a konečně že dynamika obsáhla spektrum od pianissima až po fortissimo připomínající křik, někdy zoufalý jindy vítězný – moje žena řekla, že tento zpěv jí pomohl lépe pochopit tu situaci před čtrnácti stoletími: shůry přišlo vysvození tehdy zoufale obleženého Cařihradu potom, co obyvatelé vyšli na hradby a s ikonami Krista a Bohorodičky a s patriarchou v čele zpívali snad právě takovýmto způsobem Akathistos. Ten však zazněl i na koncertě, a to jako přídavek, tedy ne celý, to bychom tam byli ještě do druhého dne, ale jeho Prooimion (úvod) Ti ipermacho stratego, vlastně zasvěcení města Bohorodičce. Když jako přídavek zazněl loni, byl jsem mile překvapen, ale že ho uslyším při nejbližší podobné příležitosti znovu, to už se zdálo skoro jako ten zázrak v Cařihradě (český překlad textu tohoto zpěvu je na konci citovaného článku).

A téměř stejnou charakteristiku bych mohl nyní napsat o koncertu uspořádaném na stejném místě o dva dny později.

Reprezentoval onu výše zmíněnou složku struktury festivalu nazvanou Byzantská vs. slovanská tradice a jádrem jeho obsahu bylo vystoupení rumunského sboru Byzantion, jemuž předcházelo vystoupení ženského pěveckého sboru Filokallia. Ten reprezentoval šesti zpěvy eucharistické liturgie onu slovanskou tradici – v textech vlastně tradici českou. Má ve svém pojetí i praxi (včetně vedení V. Skulinou) mnoho společného s výše zmíněným Sbohem chrámu sv. Cyrila a Metoděje, což platí i o tom, co jsem o něm výše napsal.

Pokud někdo chápe zkratku vs. ve výše uvedeném názvu té jedné ze čtyř složek festivalu jako cosi antagonistického (vs. = versus = proti), pak se mylí. Druhou část koncertu vyplnil soubor Byzantion o 12 zpěvácích vedených Adrianem Sirbu a sídlící ve východorumunském Jaši a ukázal, že nejde o žádnou negaci slovanského východokřesťanského zpěvu, nýbrž o komplement, o zpěv, který patří hudebně do řecké Byzance a jazykově do Rumunska. Byzantion totiž zazpíval pět liturgických zpěvů řeckých autorů na rumunské verše textů a zpíval velmi podobně jako dva dny před tím Tropos. Připomeňme, že rumunština je liturgickým jazykem byzantských obřadů už dlouhá staletí podobně jako např. gruzínština nebo syrština, a tak tradice byzantského zpěvu, o které jsme se zmínili s souvislostí s prvním koncertem, tj. „chrysanthovská“ tradice existující dvě století, byla a je v krajích, které dnes tvoří Rumunsko, během celé své dvěstěleté existence doma. Dojmy z tohoto koncertu se v mnohem blížily dojmům z koncertu úvodního, a proto už o nich nebudu blíže psát – jen to, že ukázaly jaký existuje soulad v křesťanské tradiční kultuře na Balkáně, což potvrdil i přídavek, totiž Trisagion², v němž se na opravdový řeckobyzantský nápěv vystřídal rumunština, řečtina a staroslověnština.

V předešlé větě jsem použil slovo dojmy, což by mělo odstrašit každého, kdo čte Psalterium proto, aby získal informace a pokud možno racionálně komunikoval o hudbě. Ano, je to tak, termín informace jsem si totiž nechal pro popis přednášek. Byly dvě „opravdické“ a jedna při vernisáži a promítání filmu; a jedna z těch opravdických byla jakýmsi úvodem k tomu koncertu sboru Byzantion. Byla odpoledne před ním v Rumunském kulturním institutu a seznámila nás s vývojem i současným stavem rumunského

1 E. Kindler, Koncert současné byzantské hudby, Psalterium roč. 4 č. 6/2010, str. 7-8, a M. Pečená, Spatřit druhé slunce – Alfred Schnittke – koncert pro sbor, tamtéž str. 14-16

2 zpěv vyskytující se mnohem hojněji na křesťanském Východě, než v latinské sféře: Třikrát Svátý Bože, svatý Silný, svatý Nesmrtelný, smiluj se nad námi, pak Sláva Otcí..., pak svatý Nesmrtelný, smiluj se nad námi a na konec da Capo Svátý Bože ... nad námi.

ortodoxního liturgického zpěvu, k čemuž bylo nutno připomenout trochu i rumunskou geografii – ono to s Rumunskem nebylo tak jednoduché. Přednášející – dirigent Byzantionu a profesor hudební univerzity v Iași Adrian Sirbu nám mj. neopomněl připomenout, že autor hymnu Te Deum je Niketas z Ramesiany, žijící v 4. století tam, kde je teď Rumunsko.

A v témže institutu se konala i ta „neopravdivá“ přednáška. V jeho místnostech totiž byla právě nainstalována výstava fotografií (velmi kvalitních) jednak z kláštera tří svatých biskupů (Sf. Trei Ierarhi) v Iași a jednak z kyperského mariánského poutního místa Kykkos, a tak nejen že se vernisáž konala v rámci festivalu dne 24. října, ale po ní ještě následovalo komentované promítání dokumentárního filmu Stones of Famagusta (Famagustské kameny), které účastníci seznámilo s kdysi nejbohatším městem-přístavem Kypru, nyní ruinami v okupované zóně tohoto ostrova, Famagustou. Překvapující poznatek ze shlédnutí filmu: Evropa nekončí u Kutné Hory, jak s humorem říkal P. Jiří Reinsberg³, ale u Famagusty, kde je snad víc gotických kostelů než v Paříži, bohužel ovšem v troskách.

Velmi informativní přednáška byla jako poslední akce festivalu 3. listopadu. Měl ji na téma Byzantská hudební teorie v budově HAMU na Malostranském náměstí profesor Achillefs Chaldaiakis. Hned na začátku uvedl, že presentovaná teorie platí pro melodie skládané zhruba od počátku 19. století, tj. pro díla inspirovaná estetikou Chrysanthovy reformy. Pak zazpíval poměrně dlouhý zpěv podle „chrysanthovských“ neum promítnutých na plátně a ukazoval na nich, co zrovna zpívá. Na to nám rozdál stránku s přepisem do u nás obvyklých not a nechal nás to sborově zazpívat; ani nás nemusel vybízet k tomu, abychom si všimli, že to bylo něco úplně jiného – poznal to snad každý. V byzantských neumách – i v těch zjednodušených „chrysanthovských“ – se totiž skrývá řada přízvuků a jakýchsi nátrylů, které dohromady podstatně přispívají k tomu, co my nazýváme přednes. A pak přednášející nakreslil kružnici a v ní osm průměrů, od severu k jihu, od severozápadu k jihovýchodu atd. a vysvětlil, že se to nazývá Trochos (česky kolo) a že je to základem pro porozumění byzantskému (chrysanthovskému) tonálnímu systému. Ke každému bodu styku průměru s kružnicí připsal název tónu z diatoniky, a to D, E, F a G shora směrem dolů doprava a C, D, E, F zdola směrem vzhůru doleva, pak ve stejném pořadí ke každému tónu připojil jeden echos (my bychom řekli modus – té první čtveřici echy „autentické“ a té druhé echy „plagální“) a jeho zpívaný kód (ananeas, neas, nana, agia,...a jejich jednoduché nápěvy) a pak už jen ukazovátkem pohyboval po

obvodu toho kola, hlavně v tom pořadí, jak pojmenoval tóny resp. echy a ukazoval, jak z „kořenů“ jmen modů vyrůstá melodie. Je to úplně jiný pohyb po základech stupnic, než jak jsme zvyklí z úvah teoretiků v naší staré západní hudbě, a odlišná logika pohybu se promítá i do odlišné tektoniky melodií. Jeden vidí, jak těch sedm tónů diatoniky může i v hudbě znamenat něco dost odlišného od toho, na co je zvyklý, a při tom to také chápe jako hudbu, byť jinou, pro někoho „moderní“. Nicméně mně samotnému nebylo jasné, jak se tam odvodí ten jeden nebo i dva zvětšené kroky v některých chrysanthovských echách (echech? eších? echosech?), na což mi přednášející odpověděl, že to je úplně jiná záležitost, která se těžko vysvětluje. Takže závěr: to, co jsme slyšeli, byl sice velmi bohatý ohňostroj vztahů mezi sedmi tóny, ale jen malá kapka v moři vztahů, které v byzantském zpěvu existují (a které snad někteří dnešní učenci znají). Prof. Chaldaikis mluvil řecky, avšak velmi prospěšné bylo, že vše postupně překládal do češtiny M. Christou, který má sám zkušenosti s řeckobyzantskou hudbou i s českou terminologií.

Tentýž prof. Chaldaikis zpíval při oficiálním monumentálním zakončení festivalu, které se odehrálo již tři dni před popsanou přednáškou, a to v neděli 30. října dopoledne ve formě eucharistické liturgie sv. Jana Zlatoústého v katedrále sv. Cyrila a Metoděje, kde sborové složky měl na starosti výše zmíněný sbor tohoto chrámu v výše zmíněnými dirigenty. V neděli má kdejaký kůrovec ovšem povinnosti ve své farnosti, natož v neděli, která byla dle tridentského kalendáře slavností Krista Krále, což se týkalo i mně, takže k tomu nemohu nic napsat. Na festivalu byly ještě dva koncerty, o nichž bude pojednáno příště.

Zážitků asi měl každý účastník mnoho. Za sebe bych se přiznal, že kromě těch mocných zážitků byzantského liturgického zpěvu jsem si odnesl – mimo jiné – i překvapivé poznání jisté souměrnosti mezi naším a rumunským křesťanstvím: u nás nastala synthesa slovanského (tj. něčeho, na co se „latinský“ svět dívá – ať chceme či ne – jako na cosi východního) s prastarými kořeny západního křesťanství a jeho kultury včetně jazyka, zatím co v Rumunsku národní jazyk, přímo vycházející z latiny (a bylo to slyšet i při zpěvu na ty řecko-byzantské melodie) je v synthese s tím typicky východním, co přišlo z blízkého Řecka – i když mám rád řečtinu, nemohu se vyhnout jakémusi okamžitému potěšení, když vidím latinku ve starých ortodoxních liturgických knihách, pod řeckými neumami nebo na nápisích na ikonách.

Pořadatelům festivalu a zejména Mariovi Christou a sdružení Filokallia je třeba upřímně poděkovat a popřát mnoho síly a přímluv svatých východních hudebníků, aby v současných krizových dobách mohli festival Archaion kallos udržet i do příštích let.

Evžen Kindler

Archetyp a klišé aneb co dělá duchovní hudbu duchovní

Nejsem vyučený hudební kritik, muzikant jsem amatérský, možná bych se mohl pasovat na jakž takž poučeného posluchače, proto berte níže psané úvahy (a zejména ty hudební) jako názor jednoho z mála členů SDH, který se koncertu zúčastnil.

Již tradiční koncert pořádala v rámci přehlídky Společnost českých skladatelů za již tradiční spíše finanční než ideové spolupráce SDH, konal se v do poloviny zaplněném Sále Martinů v Lichtenštejnském paláci v pondělí 14. listopadu.

Program koncertu byl pestrý a různorodý. Domnívám se, že mi nabídl možnost dvou zorných úhlů obvykle nepoužívaných. První z nich je pohled na škálu archetyp – klišé a druhý pohled je na možnost vyjádření nějakého nehu-debního obsahu (mezi něž patří rozhodně i duchovnost) hudbou.

Archetyp je cosi, co se objevuje mnohokrát v různých podobách (barvách, příbězích, událostech), ale přesto, kdykoli je tento „prožitkově-imaginální komplex“ aktivován, máte pocit, že právě teď jste svědky něčeho zcela nového a originálního. Například když se poprvé zamilujete (a rozumem víte, že miliony předků museli prožít něco podobného), váš „prožitkový aparát“ vám sděluje, že to tu ještě nikdy nebylo, jste uchváteni tajemnou a neznámou silou, silnější než vaše osobní vědomí. Tato síla vás oslovuje a vy jste vůči ní jakýmsi způsobem bezmocní. (A to i tehdy, kdy by váš rozum tvrdil, že se jedná o něco banálního nebo běžného).

U **klišé** jde o opačný prožitek. Ten říká, že to, co právě zažíváte, jste již mnohokrát viděli někde jinde („v bleď modrém“). Jde o pocit nudy a únavného znechucení, že vám bylo předloženo něco, co zcela určitě není ani nové, ani originální. Je to jako jíst „stejný kus žvance“ den co den.¹

Na koncertě zazněly tři skladby instrumentální. **Svatováclavské preludium pro varhany** Lukáše Hurníka, **Svatoanežská suita pro sólové housle** Václava Hálka a **Garino – příběh pro fagot a varhany** Radka Rejška. Nemohly

³ Posuzoval území Evropy podle existence „neošizené“ gotiky, totiž chrámů s opěrnými oblouky.

¹ Vojtěch Franče <http://ografologie.blogspot.com/2010/01/klise-archetyp.html>

se snad od sebe více lišit.

Svatováclavské preludium citovalo (a možná i rozvíjelo, ale já – nehudebník jsem to nepostřehl) Svatováclavský chorál a bylo hráno na varhany. Je to dostatečné na to, abychom takovou skladbu označili za duchovní hudbu? Bylo to klišé, nebo vyjádřený archetyp? Musím se přiznat, že na takovou otázku bych odpovědět nedokázal. In dubio pro či contra reo?

Hálkova suita, kterou na housle citlivě interpretoval Jan Kvapil, byla z úplně jiného soudku. Nic necitovala, nic nenaznačovala, kdyby se jmenovala „Podzimní zamyšlení“ nebo „Matka bdící u svého nemocného dítěte“, neměl by se komunistický cenzor čeho chytit a ani při nejhorší vůli by ji neměl proč zakázat (teda, ono by se něco našlo, budovatelské to nebylo!). Ale na druhou stranu – zcela odpovídala téhle úvaze kardinála Ratzingera:

Umělecká tvorba, jak ji vidí Starý zákon, se od základu liší od toho, co rozumí moderní doba pojmem kreativita. Kreativitou se dnes rozumí konání něčeho, co dosud nebylo konáno nebo myšleno, nalezení něčeho úplně nového a vlastního. Umělecká tvorba ve smyslu Exodu je spolunazírání s Bohem (jak to vidí Bůh), spoluúčast na jeho tvoreni, vyjádření skryté krásy, která čekala již od stvoření světa.

S tímhle pohledem bych se u Hálkovy skladby snadno ztotožnil, proč se však jednotlivé části jmenovaly „Vizajisté náš Otec, co potřebujete“, „Proste a bude vám dáno, hleďte a naleznete, tlučte a bude vám otevřeno“, ... „Člověk je víc pro to, co je, než co má“...?

Bylo mi jak u abstraktního obrazu. Kdyby se jmenoval „Bílý čtverec v bílém poli“, neměl bych s jeho duchovností problém takový, jako kdyby se jmenoval „Nám, nám narodil se“.

Skladba Radka Rejška **Garino** byla zase úplně jiného charakteru. Programní. Vyprávěla příběh. Samozřejmě ne tak „školský“ a zvukomalebně, jako třeba „Péťa a vlk“, ale zcela evidentně to příběh byl, a to dramatický, s kolizí, krizí, peripetií a katarzí (píšu raději katarze než katastrofa, aby si to někdo náhodou špatně nevyložil). Což, předpokládám že navzdory postmoderní době, je nosné téma a v nejlepším slova smyslu zpracování archetypu. A posluchačsky sdělné. O tom svědčily i – nebojím se to říci – ovace publika, které určitě neplatily jen skvělému výkonu interpretů (Jan Hudeček a Pavel Šmolík). Řekl bych, že vyprávění příběhu je ten způsob vystižení duchovna, který se málo kdy bere jako možnost v úvahu, a děkuji autorovi, že nás na to opět upozornil.

Zcela jiná situace nastává u „duchovní“ hudby vokální. Máme zde text, o jehož duchovnosti není (zpravidla) pochyb, tak jaképak copak? V tomto pří-

padě má posluchač k dispozici více než název skladby. Sleduje tok textu, sleduje tok hudby a má možnost (či dokonce nutnost) tyto toky srovnávat. Je výsledný tvar zhudebněním textu, nebo otextováním hudby? Nebo se podaří syntéza obojího, kde hudba dozpívá to, co text nevyjádří, a text upřesní to, co hudba nevyzpívá? Troufám si tvrdit, že soulad hudby a textu vnímá posluchač s libostí, diskrepanci (která se na koncertě naštěstí nevyskytla) nelibě a mimoběžnost s rozpaky.

Skladba Jana Bernátka **Vánoční vzpomínka** pro dívčí sbor, soprán a varhany na mě působila dojmem jesličkových pásem, které jsou alespoň pro mě pevně spojeny se vzpomínkami na dětství prožité na kůru a v dětských sborech. Tedy zapracovaly (vědecky řečeno) epizodické asociace, v tomto případě doufám, že minimálně intersubjektivní (tj. nevědecky řečeno – nebyl jsem v tom sám). Byla to tradiční hudba situací a prostředím s duchovnem pevně spojených. Pravda, na vyšší formální i interpretační úrovni. Zpracovávala pohled lidové zbožnosti, který bych se nerozpakoval označit rovněž za archetypální. Mile mě překvapil precizní výkon dívčího sboru Bubureza pod vedením Miloslavy Fouskové.

Skladbu **Clamor ad Adventum** pro mezzosoprán a varhany na texty žalmů Jana Fily jsem nepochopil. Je to nad mé hudební síly a nechci se do šaškovské pozice Josefa II., který vytýkal Mozartovi, že tam má „moc not“, dostat zcela zjevně. Měl jsem ale dojem, že s textem zachází dost volně, spíše je pro něj zvukovým materiálem, který svobodně zpracovává, než předlohou, které se snaží držet. Ale píšu to s rozpaky a zejména proto, aby měl Honza představu, jak skladba působí na nánuka mého typu. Otázku po její duchovnosti tedy musím tentokrát nechat úplně otevřenou.

Zajímavá byla skladba Ivana Zelenky **Puer natus in Betlehem** pro dva soprány a housle. Tři prolétající se sopránové hlasy nejsou sice obvyklé, ale ani ne zcela výjimečné. A to je z hlediska informatiky právě ten případ, kdy událost může nést tu největší informaci, je to ten správný mix mezi tím, čemu podobně jsme ještě v životě nezažili (a proto nám to nic neříká) a tím, co je natolik často opakováno v nejrůznějších obměnách a variantách (jako řeči politiků), takže to již žádnou novou informaci nepřináší. U této skladby mi vytanuly na mysli paralely dvě – jednak andělský zpěv v Gloria Hanušovy Missy pastoralis, jednak nejstarší evropský trojhlas – zpěv porodních babiček a anděla ze středověké hry o Herodesovi – symbol spojeného jásání nebe i země – *Alle – psalite cum – luia*. Vnímá jsem to tedy opět jako zdařilé vyjádření jistého duchovně-hu-

debního vánočního archetypu.

Rozpaky ve mně vzbudilo uvedení **Missy Neratoviensis** Luboše Sluky. Ne provedením, Pražský katedrální sbor a sólisté se pod vedením Josefa Kšicy skladby zhostili zdárně. Ale skladba sama neměla, čím by mě upoutala. Zhudebnění libreta – pěkně větu (textu) po větě, kdyby se prohodil kus Gloria a Credo, (nebo jiných částí), pravděpodobně bych to nepoznal. Nazpíval jsem se v životě hodně ceciliánského repertoáru (a nijak si jej neosklivím), ale na přehlídku soudobé hudby bylo procento autorem splněných strukturálních očekávání až příliš vysoké.

Žádný text nebyl v historii tak často zhudebňován, jako mešní ordinarium. Potenciální autor je tedy postaven před volbu „vymyslet způsob zhudebnění, který tu ještě nebyl, ale tak, aby se poznalo, že je to mešní ordinarium“, „trefit se do archetypu“ nebo „upadnout do klišé“.

Dramaturgové večera, umělci i publikum by se podle mě měli držet zadání Josefa Ratzingera, které ještě jako „pouhý“ kardinál postavil před protagonisty takových akcí:

Důležitá je přitom existence předpokojů liturgické hudby – na jedné straně lidové zbožnosti a její hudby, a duchovní hudby v širším slova smyslu na straně druhé, které by měly být neustále v plodné interakci s hudbou liturgickou. Ty jsou hudbou liturgickou oploďňovány a tříbeny, na druhé straně ukazují její nové směry. Z jejich volných forem vyzrává to, co může později vstoupit do bohoslužby všeobecné církve. Zde je také pole, na kterém si skupina může vyzkoušet svoji kreativitu v naději, že její plody mohou jednou patřit celé církvi.²

Je to konec konců i intence, s kterou Společnost pro duchovní hudbu tyto přehlídky pravidelně podporuje. Takový cíl by ovšem vyžadoval nějakou činnou účast (*participatio actiosa*) i od potenciálního upotřebitele potenciálních plodů takového potenciálního dialogu – tedy církve. V publiku však převládali skladatelé – kolegové premiérování autorů a jejich rodinní příslušníci (tedy odborná veřejnost skladatelská). Koncert se odehrál za tradičního nezájmu duchovenstva i kůrovců (pokud náhodou kůrovec není zároveň skladatelem či skladatel kůrovcem, kombinace duchovního a skladatele se nevyskytla). Je to tradiční škoda a nejsem si jist, zda bychom si podobná exkluzivní dobrodružství neměli jako Společnost pro duchovní hudbu pro příště raději odpustit. Zatím jsme si to neodpustili již více než sedmkrát a na neodpuštění si sedmasedmdesátkrát už určitě nebudeme mít peníze.

Jiří Kub

² Josef kardinál Ratzinger: Světský a lidský obraz liturgie a jeho odraz v liturgické hudbě.

Dvě florianovská výročí

V prosinci tohoto roku si připomínáme výročí úmrtí Josefa a Metoděje Florianů. Josef Florian byl křesťanský myslitel a literát, vydavatel ve Staré Říši na Moravě, překladatel z francouzštiny a angličtiny, zemřel 29. 12. 1941, jeho syn Metoděj Florian, český grafik, řezbář a hudebník, zemřel 3. 12. 1987. O životě a díle Josefa Floriana byly napsány již mnohé texty a úvahy, ovlivnil nejednu generaci katolické inteligence, knihy z jeho edic a řad Studium, Dobré dílo, Nova et vetera, Archy, Kursy se opisovaly v samizdatu 70. a 80. let. Na jeho vydavatelskou koncepci navázala významná polistopadová nakladatelství, mj. Torst, Votobia ad.

Nebudeme se proto zabývat životopisnými údaji, odkážeme na několik zásadních publikací, které si čtenář může dnes již snadno dohledat. Přiblížíme spíše Josefa Floriana ve svědectvích jeho přátel – spisovatelů a umělců, přidáme stručný výčet jeho vydavatelských počínů. Co však je nutné zvláště zmínit, je skutečnost, že Josef Florian jako první v Čechách vydal v roce 1911 ve svém překladu motu proprio sv. Pia X. o posvátné hudbě.

NEKROLOG OD BOHUSLAVA REYNKA

Dne 29. prosince 1941 odpoledne zemřel ve Staré Říši na Moravě Josef Florian, věrný syn Církve katolické. Zasvětil svůj život opravdovému studiu posvátných nauk, umění a vědy a z tohoto studia vyrostla edice Dobrého Díla, v níž vyšla velká řada knih základního významu pro vzkříšení křesťanského ducha v národě českém. Byl horlivým čtenářem svatých knih Starého i Nového zákona a jejich pokorným a vidoucím vykladačem. Byl v našich zemích prvním a hlavním šířitelem zvěsti o zjevení Matky Boží na La Salette a zvláštním ctitelům přesvaté Rodiny nazaretské. Byl u nás též prvním průkopníkem obnovných snah Pia X. svaté paměti, zejména jeho dekretu o častém a denním přijímání Těla Páně.

Miloval vroucně svůj rodný kraj a krásu Boží přírody. Byl přesvědčen, že všechny pozemské dobroty a krásy budou nějaký způsobem i v životě budoucím. Roční doby, slávy živlů, zpěv ptactva a hvězdy bahně nebeské mu byly stálým zdrojem rozjímání. Veliká byla jeho láska k umění a k poesii. Velmi se přičinil o to, aby pravá krása byla odlišována od hříček s city a od jakéhokoli zneužívání. Shromazďoval knihy a obrazy, zasvěcoval přátele do jejich tajemství, učil je odvažovat hodnoty a zamítat zdání.

Žil v chudobě a samotě, usebrán a v častém bdění na modlitbách a nad knihami. Zemřel odevzdaně a zaopatřen všemi svátostnými posilami, které Církve svatá udílí na cestu do věčnosti. Slavný pohřeb se konal na den Obřezání Páně roku 1942 odpoledne.

VYDAVATEL DOBRÉHO DÍLA

Josef Mlejnek, básník a překladatel, autor knihy Křesťanská universita Josefa Floriana, napsal:

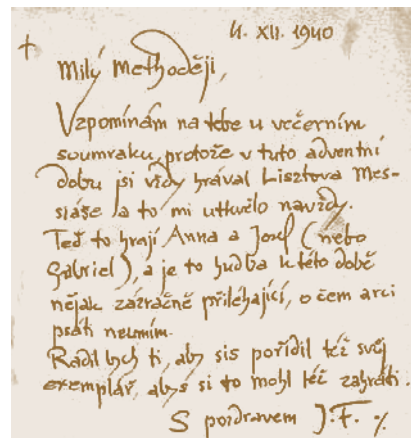
Rozhodující však bylo pro něho setkání s dílem Léona Bloye: v literární revue La Plume si přečetl jeho proslulý výrok o tom, že do „ráje nevstupujeme

Metoděj Florian

ani včera, ani zítra, ale dnes.“ S Léonem Bloyem sdílel především opovržení k tehdejší usedlé, ne-li zkostratělé podobě katolicismu, pro nějž bylo podle francouzského spisovatele typické „systematické vyklesávání náboženského entuziasmu prostřednictvím duchovní stravy ... nemilosrdná nenávist k obrazotvornosti, vynalézavosti, neodvislosti talentu...“ A Josef Florian se, jak sám říká, „po dlouhém kolísání, tápání, matlání a ležení po všelijakých hnojištích“ vrací domů do Staré Říše, „na místa pevnější, čistší ... jichž kolem dobré cesty horské bývá vždy hojnost.“ Zde se roku 1902 oženil s Františkou Stehlíkovou z Cidlíny u Želetavy a přivedli na svět dvanáct dětí oplývajících různými talenty. Například syn Metoděj byl vynikající

malíř a varhaník. Když 29. prosince 1941 Josef Florian umírá, zanechává po sobě obrovskou knihovnu děl nejen shromážděných, ale především vydaných, vyvzdorovaných na nepřízni různých dob a zřízení...

Jména autorů vydaných v různých edičních řadách Dobrého díla by tvořila dlouhý seznam, uvést můžeme proto v abecedním pořadí jenom některá: básníci a spisovatelé – Barbey d'Aureville, Bloy, Claudel, Durych, Deml, Chesterton, Kafka, Oscar V. Milosz, Norwid, Novalis, Péguy, Reynek, Rilke, Rozanov, Synge, Thompson, Yeats, filozofičtí a teologičtí myslitelé – Balmes, Blondel, Guardini, Marcel, Maritain, Newman, Picard, Saint-Bonnet, Scheler, Šestov, Unamuno, mystikové a vizionáři – sv. Bernard z Clairvaux, sv. Brigita, bl. Anna Kateřina Emmerichová, bl. Jindřich Suso, sv. Terezie z Avily. A to nehovořím o výtvarných umělcích, kteří často s Dobrým dílem spolupracovali – od Georgese Rouaulta po Josefa Čapka a Bohuslava Reynka – a o celé plejádě překladatelů a podpůrců.

Andrej Stankovič, básník, kritik, autor florianovské monografie „Okradli chudého“, říká v rozhovoru s Janem Veverou pro časopis Babylon v roce 1995:

Z výtvarníků se na staroříšské produkci podíleli svými úpravami J. R. Marek, Jaroslav Benda, Vlastislav Hofman, V. H. Bruner, Josef Čapek. Mihnul se i Váchal. Působili tu také němečtí malíři z Vestfálska A. Schamoni, Wili Wessel a zejména Otto Coester, autor nezaměnitelných ilustrací ke Kafkově Proměně (Florian vydal vůbec první dílo Franze Kafky v češtině – pozn. red.).

Výrazně byli Starou Říší ovlivněni Jan Zahradníček a zejména Bohuslav

Reynek. Jan Čep a Jaroslav Durych byli dokonce přímými spolupracovníky staroříšského nakladatelství. A celá garnitura katolických spisovatelů, která v první republice začala psát a publikovat v Akordu a Řádu, byli lidé inspirovaní působením Josefa Florianiana. Z nekato-lických spisovatelů měla Stará Říše velký vliv na Františka Halase, který Florianiana několikrát navštívil.

VE VZPOMÍNKÁCH SYNŮ

Z rozhovorů Aleše Palána s Janem a Gabrielem Florianem, vedených v letech 2002-2004 (které vyšly knižně pod názvem *Být dlužen za duši v nakladatelství Host v Brně v roce 2007*), se dozvídáme ve vzpomínkách dvou synů, jak prožívali své dětství a mládí ve Staré Říši v dobách, kdy byl živ jejich otec Josef a bratr Metoděj, kdy k nim přicházela početná skupina katolických intelektuálů, přivedených sem zájmem o Josefovo vydavatelské dílo. Vybíráme několik pasáží, týkajících se hudebního života rodiny.

„Do Staré Říše přišel jako mladý přiváben Floriánovými nesmlouvavými ideály Otto Albert Tichý. Na dobu spolupráce s nakladatelstvím později vzpomínal jako na svá nejkrásnější léta. Když se v r. 1911 Florianovi přestěhovali na čas na Slovácko, do Velké nad Veličkou, následoval ho i Tichý. Zapsal si tu mnohé lidové písně, zejména postní – ty zharmonizoval a u Floriánů se pak doma dlouho zpívaly, jako např. Matka pláče – nárek Matky Boží nad svým synem. Po sedmi letech spolupráce Tichý odjel do Paříže, studovat hudbu.“

Palán: Součástí každodenního vesnického života byla praktikovaná víra.

Jan: V domě u Punčochářů (*Florianovi tu byli v nájmu*) stál na chodbě oltář, u kterého spolupracovník našeho otce pater Vrána sloužil mše. Celebroval den co den od r. 1914 až do r. 1929. Tatínek do staroříšského kostela nechodil, a právě proto si Vránu povolal.

Gabriel: Latinská mše bývala každé ráno. Vedle oltáře stálo harmonium, na kterém hrál bratr Metoděj, a my všichni zpívali. (*Josef Florian rozepisovat noty pro domácí zpěv svým úhledným, energickým rukopisem, ukázku najdeme v Palánově rozhovorech spolu s fotografií Metoděje, jak hraje u Punčochářů na harmonium.*)

Gabriel: Hudba a malování byly pro nás docela přirozené, snad až obvyklé. Já měl rád klavír a harmonium, bratr Metoděj byl vynikající klavírista. Než odjel dělat varhaníka na Břevnov, učil mě hudbě několik měsíců. Já pak začal místo něj hrát při našich domácích zpěvech.

Otec jen kdysi ve svých deseti dvanácti letech hrál trochu na housle. Z vážné hudby měl oblibené Dvořákovy Biblické písně, které jsme každou neděli zpívaly. Jinak měl rád spíš rytmickou

hudbu, pochody a také taneční hudbu své doby. Ze sourozenců se ještě Václav věnoval profesionálně zpěvu.

Gabriel: Nejstarší bratr Metoděj od poloviny 30. let dělal varhaníka v Břevnovském klášteře. Hrál ráno, odpoledne i večer při nešporách, nechyběl na žádném pohřbu nebo svatbě. Anastáz Opasek ho k tomu účinkování přemluvil. Také skládal duchovní hudbu, např. ordinária, která se dodnes ve Staré Říši provozují při mši (v r. 2007).

Jan: A jak dovedl improvizovat! Jeho krásnou předehru k chorálu Svatý Václave nikdo jiný neuměl tak zahrát; jen do not ji nikdy nezapsal... toužil chodit na konzervatoř, ale nemohl. J. B. Foerster mu ve dvadacátém roce zprostředkoval varhanní zkoušku před virtuoszem Antonínem Wiedermannem. Metoděj na to slyšení nastudoval nějakého Césara Francka...

Ještě ve Staré Říši secvičoval sbory, s nějakými dvaceti pětadvaceti lidmi připravoval vokální skladby pro kostel, na repertoáru měli staré latinské mše a jiné těžké věci. Všichni dospělí sourozenci mu zpívali, lidi za ním jezdili i ze sousedních vsí. Z Metodova žáka Mátlas se dokonce stal konzervatorista a pak profesor v Praze.

Palán: Kde sbor zkoušel? Na kůru v kostele?

Jan: V jedné chalupě ve vsi, Metoděj tam měl kvůli tomu i klavír.

Gabriel: Farář Kalouda jejich zpěvu nepřál, prý to zdržuje a on chtěl mít mši brzy odbytou. Kolikrát při bohoslužbě náhle do jejich zpěvu vpadl, když už mu to přišlo příliš dlouhé.

Jan: V Praze Metoděj spolupracoval s Miroslavem Venhodou, který bydlel taky na Břevnově a secvičoval zejména dětské sbory. V mužském Venhodově sboru zpíval Metoděj bas.

O METODĚJI FLORIANOVÍ

Metoděj se narodil 6. prosince 1904 ve Staré Říši jako druhé dítě (prvorozený syn) Josefa Florianiana. Své první linoryty a dřevoryty publikoval již jako patnáctiletý ve sbornících *Nova et vetera*. Od roku 1935 byl varhaníkem u sv. Markéty v Praze na Břevnově a působil také jako korepetitor ve Venhodově Schole cantorum. Vyřezával betlémy, v roce 1941 zhotovil betlém do kostela sv. Markéty. Ručně opisoval, ilustroval a vázal knihy. Sebral zbojnické písně, které doprovodil kresbami. Miroslav Venhoda je půjčil hudebnímu skladateli Bohuslavu Martinů. Toho kresby zaujaly natolik, že v roce 1957 složil *Zbojnické písně*. Metoděj celkem opsál a ilustroval 103 knih.

Hudbě jej vyučoval Otto Albert Tichý, když žil u dědeka ve Staré Říši. Zajímal se o gregoriánský chorál, který provozoval u Svaté Markéty. Sám

skládal církevní hudbu a ordinária. U Svaté Markéty působil jako varhaník a ředitel kůru patnáct let. Po zrušení kláštera (1950) a zatčení břevnovského opata Anastáze Opaska se vrátil do Staré Říše. V letech 1967-1975 byl varhaníkem v kostele svatého Jakuba v Jihlavě.

MLČENÍ V CHUDOBĚ

Mluví se – a bude se mluvit – o tom, čím Josef Florian jest. Pokusíme se něco říci o tom, čím „není“. První věta se vztahuje na řeč, kterou se projevoval duch, druhá věta se vztahuje na mlčení, kterým se zahalovala duše Josefa Florianiana. A Florian více mlčel, než mluvil. A mluvil-li, odkazoval vždy řeč na mlčení. Mlčení bylo mu skrytou synthesou, v níž se protínají dvě zásadní kontradikce řeči, dva cíle, jež si odporují, v třetím: mlčení bylo mu křížem. Mluvil-li tedy, odkazoval řeč na kříž. Tento kříž, v němž: mors et vita mirando conflixerunt duello, toto „strašlivé rozbíjení formy, jež praská a puká pod ranami ideí“ (Hello), bylo oním odmlčením, když jste čekali něco „konečného“, něco „jasného“; do tohoto mlčení vás uvedl, a plně neklidu v tomto mlčení vás zanechal. Neuzavíral (nedefinoval) věci hotových úsudků, do světla tohoto světa, ale osvobozoval je, otvíral je do tmy – či chcete-li do nadpřirozeného vyššího světla – naděje, víry a lásky pro větší touhu vidět: až jednou víra ustoupí vidění...

Tato touha držet věci v jejich svobodě byla podstatou jeho chudoby, řečeno přesněji: paradoxu jeho chudoby (držet a přece nemít). Byla podstatou jeho lásky k věcem i bytostem, oné pravé lásky, která dle slov sv. Pavla nehledá „své“ (non quaerit quae sua sunt), která si nepřivlastňuje, ale má jen v držení dočasném, ponechávajíc jim jejich svobodu. ...

(Vladimír Vokolek, *Mlčení s mrtvým, in: Akord, duben 1942*)

Literatura:

Pecka, Dominik: *Moderní člověk a křesťanství*, Vyšehrad, Praha 1948
 Stankovič, Andrej: *Význam Josefa Florianiana*, Opus Bonum, Mnichov 1983
 Stankovič, Andrej: *Okradli chudého – Příběh Josefa Florianiana*, Votobia, 1998
 Mlejnek, Josef: *Křesťanská universita Josefa Florianiana*, Vetus Via, Brno 2000
 Palán, Aleš: *Být dlužen za duši*, Host, Brno 2007
 Putna, Martin C.: *Česká katolická literatura 1918-1945*, Torst, Praha 2010
<http://www.obrazy-krenkova.cz/metod.html>
<http://www.apha.cz/brevnovsky-betlem-metodeje-floriana/>

Jarmila Štogrová

Beethoven a císařovna

Tlustá kniha Paula Johnsona „Zrození moderní doby“ je zvláštní tím, že nesleduje „jen“ nějaké společenské procesy a není tedy jen nějakou variantou marxismu nebo jiného imanentismu. Vtipně se zde střídají příběhy, vhledy do nenahraditelných situací, které rozhodovaly o podobě toho či onoho. Snad právě proto se také dá číst. V téměř devítisetstránkové knize „devatenácté století“ je i pasáž, která se zabývá významnou změnou společenského postavení hudebního skladatele a hudby vůbec, které se na počátku tohoto století událo. Osvícenství osmnáctého století se vyčerpalo – v neudržitelných móresech Josefa II., v krvi francouzské revoluce a následné Napoleonově ambici sjednocené Evropy, která otřásla dosavadním světem.

Nastupuje doba zcela jiného myšlení – které v jistém smyslu znovu hledá prostor na vyjádření iracionality, prostor, ve kterém by bylo možné vrátit význam aktuálnímu prožívání, a také prosazující se individualitě. Individualita, v osvícenství spoutaná nadosobní racionalitou a podřazená státu, nalézá v hudbě příležitost pro svůj výraz.

Přinášíme ukázkou, která dobře tuto dobu ilustruje – a toto ukázání není samoúčelné. Máme-li rozumět tomu, jaký je vztah hudby „vážné“, „populární“ a duchovní, je třeba začít právě tady. Právě na začátku devatenáctého století se hudba stala „vážnou“, ale právě v tu dobu se také začíná formovat jakýsi prázeklad mainstreamu, populární hudby v té podobě, jak ji známe. Problém „kytar v kostele“ nevyřešíme, pokud se budeme jen „snažit pochopit jeden druhého“, předně bychom celému tématu měli dobře rozumět. Následující ukázkou může přispět k tomu, abychom si začali vytvářet plastičtější obrazy o hudbě v posledních dvou stoletích.

Josef Štogr

PAUL JOHNSON: ZROZENÍ MODERNÍ DOBY: DEVATENÁCTÉ STOLETÍ

z kapitoly 2: Tančící Kongres, str. 100-101

Beethoven sehrál při zrození moderní doby klíčovou roli, protože to byl on, kdo zavedl a popularizoval pojetí umělce jako univerzálního génia, jako světytné morální autority – jako jistého prostředníka mezi Bohem a člověkem. Jeho přítelkyně Bettina von Arnimová o něm říkala, že „považuje Boha za sobě rovného“. Měl nejspíš pocit, že se mocí svých tvůrčích sil dostává do jakéhosi přímého kontaktu s božstvím a že je – jako velký

umělec – podobně pomazaný jako bibličtí proroci. Byl první, kdo tvrdil, že umělec je arbitrem obecné morálky, že mluví jménem „trpícího lidstva“. Shelley roku 1821 ve své Obraně poezie (Defence of Poetry) označil básníka za „neuznaného

zákonodárce světa“, ale Beethoven to prohlašoval už o dvacet let dříve, ba co víc, říkal to jménem hudebníků, považovaných tehdy za umělce nejpodradnějšího druhu. Básníci byli uctíváni již od časů Homérových, zatímco hudebníci byli nižšími nebo středními sloužícími v domech vysokých i nižších církevních hodnostářů. V roce 1781 zastával Mozart v domě salcburského arcibiskupa nižší místo než komorník. Antonio Salieri, dvorní kapelník ve Vídni a arbitř vídeňské hudby od roku 1788 po téměř čtyřicet let, se společensky nikam netlačil; patřil do starého světa a za půl století vytáhl paty z města jen čtyřikrát. Hlavní pařížský skladatel Salvatore Cherubini, který byl o deset let starší než Beethoven, říkal o svém mladším kolegovi Hectoru Berliozovi, že je „divous“, protože vešel do budovy Konservatoře vchodem vyhrazeným pro šlechtu. Tito lidé byli možná na své umění hrdí, ale věděli, kam patří.

Beethovenovi byla taková servilnost cizí. Připomeňme jednu důležitou epizodu z roku 1812, kdy byl Beethoven s velkým německým básníkem Johannem Wolfgangem von Goethem (1749-1832) v Teplicích. Goethe byl o víc než dvacet let starší než Beethoven a těšil se světové slávě a uznání – jako šlechtic, tajný rada a fakticky první ministr sasko-výmarského vévody. Byl průkopníkem romantismu, ale patřil ještě starému světu. Beethoven mu dělal kázání o pravém postavení umělce. Říkal, že se Goethe nemusí rozpakovat být vůči mocným hrubý, jako je on, Beethoven, ke svému žákovi arcivévodovi Rudolfovi. A dodal: „Řekl jsem jim, že mohou člověku na krk povést řád, ale to ještě neznamená, že se stane lepším než někdo jiný. Mohou z něko-

ho udělat tajného radu nebo ministra, ale Goetha nebo Beethovena udělat nemohou. Proto se musí naučit úctě k těm, které nemohou udělat a jimiž sami nikdy nebudou – prospěje jim to.“ Procházeli se v parku, kam právě v té chvíli přišla rakouská císařovna s řadou knízat a s celou suitou. „Zavěste se teď do mě“, obrátil se Beethoven na Goetha, „oni nám musejí ustoupit z cesty, ne my jim.“ Goetha to vyvedlo z míry a znejistilo; odtáhl paži, smekl uctivě klobouk a ustoupil stranou. Beethoven kráčel se založenýma rukama rovnou proti skupině knízat a „jen trochu posunul klobouk“. Vévodové se roztoustili, aby mu udělali cestu a „všichni ho přátelsky zdravili“. Beethoven čekal na konci cestičky na Goetha, který se po celou dobu hluboce ukláněl. „Počkal jsem na vás“, řekl mu, „protože k vám chovám obdiv a úctu, jaké si zasloužíte. Ale tamtěm jste prokázal zbytečně velkou úctu.“

Beethovenovi to pyšné chování prošlo, protože postoj veřejnosti k hudbě se již měnil. Tradiční estetický názor oceňoval hudbu dost nízkou: hudba působí jen na smysly. Romantická hudba, již Beethoven skládal, opravdu vycházela z toho, co osmnácté století nazývalo sentimentalitou, kontrastující s racionalitou skutečného života; její jemné, chvějivé tóny měly ztělesňovat Seelenlaut, „zvuk duše“, o němž Jean Jacques Rousseau říkal, že je zdrojem veškeré hudby. Když Immanuel Kant prováděl shrnutí estetických teorií osmnáctého století, přiznal, že hudba může „různými způsoby a velmi intenzivně pohnout mysl“. Její vliv působí jen prchavě, neboť „promlouvá pouze citem, bez pojmů, a neponechává nic dalším reflexím, jak to činí poezie“. Od roku 1800 však význam hudby rostl, protože povzbuzovala uvědomění si sebe sama, což bylo nyní považováno za žádoucí. Podle Hegela hudba „činí posluchače mnohem vnímavějším vůči vlastnímu já“. A Hegel dodává: „Zvláštní charakteristikou spojující abstraktní vnitřní vědomí nejúžeji s hudbou je emoce, sama sebe rozšiřující subjektivita ega.“ Emoce tedy vytvářely formy poznání stejně důležité jako rozum a hudba se jako klíč k nim stávala sama též vážnější. Nadto se hudby čím dále tím víc používalo ke zdůraznění vážnosti významu.

Poezie, a zejména Goethovy verše, se proměňovala v písně, kantáty, opery a dokonce i symfonie. Pro tento nový přístup je příznačné, že Beethoven završil svou největší symfonii, Devátou d-moll, Schillerovou Ódou na radost. Starým racionalistům, jako byl Goethe, se to možná nezamlouvalo – když mu Schubert poslal sbírku svých melodií s prosbou, aby mu ji směl připsat, Goethe mu ani neodpověděl. Veřejnost však byla nadšena.

Piccolo coro & Piccola orchestra slaví patnáct let

V prosinci uplynulo 15 let od založení pražského souboru Piccolo coro & Piccola orchestra. Jubilující ansámbl, ve kterém v současné době hraje a zpívá 35 členů, založil a od roku 1996 řídí dirigent a sbormistr Marek Valášek. Pod jeho vedením absolvoval sbor a orchestr stovky a stovky vystoupení v Čechách i v zahraničí, realizoval nahrávky pro ČRo a vydal vlastní 4 CD.

MgA. & Mgr. Marek Valášek, Ph.D. (1969) vystudoval na hudební fakultě pražské AMU obor dirigování a tamtéž v roce 2007 vykonal státní doktorskou zkoušku. Na Pedagogické fakultě

orchestra, existoval nějaký předchůdce nynějšího uskupení?

Tímto dotazem se vracíme na úplný počátek mého sbormistrování, které vlastně vzešlo z praktické potřeby zorganizovat hudební doprovod ke mším. Zúčastňovali jsme se jich se skupinou mých příbuzných a našich kamarádů o víkendech u P. Jana Fatky, kterému jsme pomáhali opravovat kostely a fary nejdřív v okolí Hostouně u Horšovského Týna a pak v okolí Strmilova. Postupně rozšiřování repertoáru i členské základny vyústilo v pravidelné zkoušky a působení v Praze. Náš ansámbl jsme pojmenovali

Sedm skladeb pro malý orchestr (per Piccola orchestra) a odtud byl již jen krůček k založení Piccolo coro. Vlastní vznik sboru inicioval tenorista Pavel Adámek, jsem mu za to dodnes vděčný.

Zaměřuje se soubor na interpretaci děl určitého období, upřednostňujete v dramaturgii nějaký hudební žánr?

Nejsme repertoárově nijak vyhranění, záměrně si udržujeme široké spektrum od renesance až po hudbu současnou, vnáší to pestrost jak do naší práce, tak i do nabídky pro naše posluchače. Rád studuji a provádím hudbu, která mě oslovuje svou pravdivostí a hloubkou, mám rád všechna období snad s výjimkou klasicismu – klasicistní hudba mi prostě připadá neupřímná, současně se ale hluboce skláním před genialitou skladatelského řemesla jejich tvůrců. Našemu obsazení nejlépe vyhovuje barokní repertoár a pak skladby 20. století. Miluji vokálně-instrumentální díla – barokní pro jejich obdivuhodný řád, romantická pro hloubku strhujícího emocionálního prožitku, 20. století pro příkrost a sugestivnost jejich sdělení. Na větších projektech spolupracujeme s dalšími sbory (např. OktOpus, Imbus, L'Asenzio, Collegium 419) a mnoha instrumentálními výpomocemi, ale to už jsme spíš Piccolo symfonico. V repertoáru Piccoly tvoří významné procento skladby s duchovní tematikou; je to jednak proto, že většina našich vystoupení probíhá v sakrálním prostředí, ale hlavně proto, že vnímáme hloubku a pravdivost obsahu zhudebněných textů.

Piccola v Norcii v Itálii pod sv. Benediktem

UK absolvoval obor hudební výchova – sbormistrovství a na Týnské škole v Praze obor regenschori. Působil v Městském divadle v Ústí nad Labem, ve Státní opeře Praha, pod jeho taktovkou hrály takové orchestry, jako je PKF či Filharmonie Hradec Králové, je zván k vedení sbormistrovských kurzů a do porot sborových soutěží. Opakovaně předsedá maturitní komisi hudebních tříd Gymnázia Jana Nerudy. Vyučuje na Pražské konzervatoři a na Pedagogické fakultě UK v Praze.

Kde se vzal nápad vytvořit komorní smíšený sbor a smyčkový orchestr? Co předcházelo vzniku Piccolo coro & Piccola

„Zpíváme s láskou“. Nejvýznamnějším počinem, který jsme realizovali, bylo kromě natočení profilové kazety a získání 3. místa na sborové soutěži ve Švédsku zcela jistě scénické provedení Rybovy Mše Hej, mistře! v režii Elišky Ungermannové. V letech 1991–95 jsme v kostele sv. Vojtěcha v Dejvicích odehráli skoro 30 repríz, z představení existuje videozáznam. Mimochodem z hloubky prožitku z těchto provedení čerpám při provádění Rybovky dodnes. K představením jsme samozřejmě potřebovali orchestrík, a proto jsem ke spolupráci oslovil seskupení spolužáků mého bratra Lukáše ze ZUŠ. S tímto orchestrem (mírně rozšířeným) jsme pak provedli i Dvořákových

Komorní smíšený sbor Piccolo coro má vlastně svůj „dvorní“ orchestr, což není mezi domácími pěveckými sbory úplně běžné. S oběma tělesy pracujete sám, což by mohl být pro dirigenta, sbormistra a dramaturga v jedné osobě ideální stav. Je tomu tak, nebo v sobě toto „dvojvládí“ skrývá i nějaké nástrahy?

Je to opravdu velký luxus, nebýt toho, pravděpodobně by si členové ani jednoho z ansámbľů nezazpívali a nezahráli Händelova Mesiáše, Bachovo Magnificat, Mendelssohnova Eliáše, Dvořákovu Stabat, Te Deum, Lužanskou mši, Mozartovy mše, Requiem, velká Hanušova díla a mnoho dalších krásných děl. V praxi to pro mě znamená zkoušet zvlášť se sborem a zvlášť s orchestrem. V poslední době se stává největším problémem synchronizace v případě potřebných společných

zkoušek. Všichni členové obou ansámb-lů jsou plně vytíženi svým zaměstnáním (máme manažery, inženýry, právníky, učitele, lékaře) a většinou už i starostmi o rodiny. Vážím si a děkuji všem za jejich nasazení a stejně děkuji své manželce za velkorysou podporu, které se mi od ní dostává.

Vystupuje vokální i instrumentální část souboru též se samostatnými programy? Studium a capelových nebo čistě instrumentálních skladeb nabízí větší prostor pro detailní práci a s ní přichází i kvalitativní růst. V obou ansámblech je pro tento způsob zkoušení příznivé klima – což mě samozřejmě velmi těší. Upřímně obdivuji všechny své hráče i zpěváky, kolik toho umějí, kolik toho zvládnou, jejich pohotovost. Těší mě jejich snaha stále objevovat skryté rezervy. Kromě tohoto aspektu nám samostatné programy umožňují výrazně rozšířit repertoár a též rozšiřují spektrum příležitosti k účinkování.

V letošním roce získal sbor Piccolo coro hned několik ocenění. O jaké ceny se jednalo?

V červnu jsme měli premiérovat cyklus Maličkosti E. Douši na Festivalu sborového umění v Jihlavě. Rozhodl jsem se, že když už tam pojedeme, tak si rovnou i zasoutěžíme – ono je to pro každý ansámbel nesmírně přínosné... a bylo z toho absolutní vítězství. V červenci jsme zvítězili na prestižní sborové soutěži v rakouském Spittalu. Nemám rád, když se člověk má sám chválit, ale takového vítězství si opravdu ceníme, protože kritéria hodnocení i úroveň konkurence byly skutečně vysoké.

V roce 2009 byl soubor hlavním orga-

nizátorem světové premiéry Requiem Jana Hanuše, o čtyři roky dříve jste provedl jeho oratorium Ecce homo v rámci MHF Pražské jaro. Váš ansámbel je s dílem tohoto skladatele úzce spjatý; jak k tomu došlo?

Realizace Requiem bylo primárně plnění mého osobního slibu provést toto dílo, který jsem dal Janu Hanušovi na sklonku jeho života – a sliby se mají plnit. Znovu děkuji všem, kdo mi tenkrát pomáhali, bylo jich opravdu hodně, na pódiu v Rudolfinu nás bylo téměř 200. Requiem zaznělo na samostatném koncertě pořádaném k 5. výročí autorova úmrtí. A proč vlastně dělám tolik skladeb Jana Hanuše? Proto, že jeho hudba je pravdivá, hluboká, upřímná, něžná... její sdělení je nesmírně silné. A také proto, že jsem mu vděčný za jeho příklad osobního i profesního života. Fascinoval mě svým zapálením pro dobré věci a současně klidem a nadhledem v situacích, kdy je nemohl realizovat. Obdivoval jsem, s jakou lehkostí přijímal pocty s vědomím pomíjivosti slávy i pomíjivosti své. Zůstává trvale v mém srdci jako jeden z těch, kteří výrazně ovlivnili můj život.

Patnáctileté výročí jste oslavili koncertem, jehož dramaturgie byla skutečně mimořádná...

Výroční koncerty sborů jsou vždy i setkáním mnoha sbormistrů, a proto jsme si pro ně připravili dárek v podobě zbrusu nových adventních skladeb, po kterých je velká poptávka a ke kterým si po premiéře mohli vyžádat noty. Oslovili jsme pět skladatelů s prosbou o kompozice a capella, s doprovodem varhan či malého orchestru. Konkrétně jsme požádali Otomara Kvěcha, Jiřího Laburu a Jiřího Temla, a pak dva naše členy, absolventy studia skladby na Pražské konzervatoři, Veroniku Kopeckou a Petra Koronthályho. Mám radost, že se povedlo rozšířit množství adventních skladeb, ale že i charakter jednotlivých skladeb je různý – od tradiční sborové faktury až po odvážnější moderní řeč. Každý si může vybrat podle své představy, vkusu či možností jeho sboru.

Jaké jsou plány souboru Piccolo coro & Piccola orchestra na příští sezony?

Máme v dramaturgickém plánu vytvořit cykly koncertů duchovní hudby se slovem kopírující významné svátky církevního roku. Pracovní jsem si je nazval Prostřený stůl – mají být nabídkou k setkání s hudbou, se slovem, s Bohem, s ideály křesťanství, s podstatou jednotlivých svátků; plánujeme „výlety“ za hudbou několika evropských zemí. Práce až nad hlavu – moc se na ni těším! Mojí největší touhou je nadále vytvářet v Piccole takové prostředí, aby všichni členové do ní chodili proto, že se ve

společenství inspirativních lidí mohou dotýkat krásné hudby prováděné na vysoké interpretační úrovni. To představuje pro každého ale zároveň i velký závazek, přijetí osobní zodpovědnosti za práci celku, za dobře odvedený part, účast na zkouškách, koncertech apod. Aktivní nasazení zpětně přináší plody v podobě osobního prožitku z hudby, uspokojení z dobře odvedené práce a možnosti nabídnout posluchačům sdělení hudby v co nejlepší kvalitě. Jestliže ansámbel interpretuje hudbu kvalitně a navíc s upřímným zaujetím, určitě se dotkne srdcí posluchačů a snad v nich probudí i touhu po krásnu, po konání dobra – a to je právě poselství hudby, v tom spočívá zodpovědnost nás, interpretů. Moc bych si přál, aby působení Piccoly nadále přinášelo mnoho dobrého do srdcí jejích členů i jejích posluchačů.

*Rozhovor připravila a ptala se
Eva Dittrichová*

CONVIVIAM 2012 BUDE!

V příštím roce se bude Convivium konat na Slovensku na Spišské Kapitule ve dnech 11.-19. srpna, prosíme, rezervujte si termín. V únorovém Psalteriu přineseme podrobnější informace a spustí se web Convivium 2012, kde se budete moci přihlásit. Kromě obvyklých seminářů chystáme i nové – slovenská duchovní hudba, polské baroko a francouzské postromantické ordinarium.

VÁŽENÍ SBOROVÍ ZPĚVÁCI,

komorní smíšený sbor Vox Imperfecta z Plzně hledá zpěváky a zpěvačky na doplnění sboru. Zkoušíme jedenkrát týdně, kdo by měl zájem o více informací, ať se přihlásí u sbormistra Pavla Dolanského na vox.imperfecta@gmail.com, další kontakty najdete na webových stránkách www.voximperfecta.cz.

Vznik koled a koledování

Komu by nepřipomenul Štědrý den starobylé zvyky tak mistrně zachycené Karlem Jaromírem Erbenem ve stejnojmenné básni. Ten den totiž nebýval tajemným svátkem jen proto, že si křesťanský svět připomínal tajemství Vtělení a Narození Páně, ale také proto, že až do poloviny 16. století to byl poslední den v roce - tedy obdoba našeho „Silvestra“ - poněvadž i občanský rok začínal dnem Narození Páně. Proto je posvátná vánoční noc již od nepaměti opředená tolika zvyky i pověrami, které s Vánoce často nesusouvisejí, ale spíše se obracejí k zkoumání osudů, které lidi stihnou v budoucím roce.

Jedním z dodnes uchovaných vánočních zvyků je koleda. Kdo se v těch dnech rád nevrací do svého mládí a nevzpomene si, jak jako koledník zpíval: Koleda, koleda, Štěpáne, anebo jako umouněný král: My tři králové jdeme k vám ...

I tyto zvyky mají své trvalé místo ve výtvarném umění. Mistrně vystihl svými prostými tahy Josef Lada českou náves s koledníky a už před ním Mikuláš Aleš zlého Heroda vyhlížejícího z okna za třemi do běla oblečenými kluky s papírovými korunami na hlavách, jak pospíchají za papírovou hvězdou na tyči ke dveřím dalšího stavení. Ještě básničtější koledu popisují bratři Mrštíkové v Roce na vsi, kde zachovali i písničku koledníků:

„Narodilo se děťátko, v Betlémě, chlěvě, děťátko. Jen vyjděte, nemeškejte, brzy mně koledy dejte.“

Koleda podle současného Lidového naučného slovníku jsou „lidové obyčeje u Slovanů, spočívající v obřadních schůzkách sousedů, zejména o některých bývalých církevních svátcích, při nichž koledníci zpívají písně – koledy, a zpravidla dostávají drobné dárky. Konají se též různé obřady spojené s různými obyčeji; mnohé z nich jsou zbytkem pohanických oslav zimního slunovratu.“

V naší době, která se ráda dívá spatra na všechno, co i jen zdaleka může připomínat žebrání, se ovšem starý zvyk koledování stal výhradně dětskou záležitostí, ačkoliv to byla původně důležitá vánoční událost všech, především dospělých, jak obdarovaných, tak i dárců.

Ve čtrnáctém století se už mnozí tázali po původu tohoto tehdy prastarého zvyku. Břevnovský mnich Jan z Holešova, který velmi pečlivě sepsal a vyložil počátkem 15. století vánoční zvyklosti a obyčeje, si s koledováním nevěděl rady. Jeden starý kněz Aleš, který strávil své poslední dny v břevnovském klášteře, mu tedy vysvětlil, že si Slované přinesli s sebou do Čech tento zvyk ze své babylonské pravlasti, kde se uctíval bůh Běl. Jeho modlu prý pohanští kněží nosili první den v měsíci po domech za zpěvu písně „Beli, beli, dubec stojí prostřed dvora“. Přitom pro modlu vybírali dárky a „později je mlčky obraceli k svému užitku“. Poněvadž podle římského kalendáře se první den měsíce nazýval kalendami, říkalo se i o těchto kněžích, že kalendují.

Po příchodu křesťanství do Čech prý křesťanští kněží chtěli tento vžitý zvyk odstranit, ale nakonec zvolili střední cestu, zachovali jej, ale místo modly nosili s sebou obraz Ukřižovaného, aby tak „silnější než on vezme mu jeho zbroj“ (Lk 11, 22). Mnich Jan tvrdí, že pražský biskup svatý Vojtěch, zakladatel břevnovského klášteře „všecky ony kalendy shrnul jen na předvečer a oktáv Narození Páně (tj. k Novému roku), protože považoval za vhodnější zachovávat onen zvyk v tom čase, kdy se narodil Kristus.“ Toto vysvětlení bylo zřejmě rozšířené, poněvadž je opakuje v brněnském kázání z roku 1436 i kněz Matěj.

Janovi se však lépe zamlouvá jiné vysvětlení. Koleduje se prý proto, „že je to předvečer onoho svátku, kdy se narodil syn nebeského krále, kníže celého světa, a to podle světského zvyku: Když se narodí syn nějakému králi pozemskému, hned se rozběhnou poslové po klášteřích a městech, a po hradech a vsích jeho království zvěstující, že se oné zemi narodil kníže. Všichni obyvatelé pak radující se odměňují posly dávající jim chléb hmotný, skutečný, jenž se obecně nazývá koláč.“

Koledovat však chodili v té době především duchovní a žáci v bílých komžích jako poslové nebeského krále. Nosili s sebou obraz novorozeného Syna Božího, snad s Madonou, před ním hořící svíce a zpívali latinské antifony: „Hle, Maria nám zrodila Spasitele“, „Slovo se stalo tělem“, „Toto je den, který učinil Pán“ apod. Bylo to vlastně jedno z mnoha procesí tak oblíbených v oné době. Lidé přijímali procesí do svých domů, líbali Ježíškovi na obraze nohy, kněžím a žákům dávali vánoční dárky – vánoční koláč – snad dnešní vánočku a drobné peníze. Mezitím byly domy vykoureny kadidlem „aby silou kadidla dokonale vypudili ďábla, knížete temnot, ze všech koutů“. To jasně odpovídá novoročnímu zvyku.

Koleda se dokonce dostala i do úředních knih pražské diecéze jako právně stvrzený obyčej. Ve statutech pražské katedrály z roku 1350 je také mezi povinnostmi arcibiskupa zaznamenána koleda čtyř kop grošů pražským kanovníkům, dvě kopy grošů ostatním duchovním katedrály, dvacet grošů chorálním klerikům, deset chorálním žákům, ale jen těm, kteří se sejdou k jeho domu – tehdy u Vltavy na Malé Straně – a podle zvyku předvedou před ním svůj zpěv, jinak nikoliv. To se mělo konat v předvečer Vánoc, ale bylo možno přijít kdykoliv až do svátku Hromnic, kdyby arcibiskup nebyl na Štědrý den v Praze. Podobně měli dát chorálním klerikům

Ilustrační foto SVČ Bájo Česká Skalice – tříkrálová sbírka 2010

koledu probošt a děkan pražské kapituly ve výši, která podle jejich mínění odpovídala jejich postavení.

Vedle duchovních chodil ovšem v Praze tehdy koledovat kdekdo, pacholci konšelů a rychtářů, biřici, kat, pivovarští pomahači, vodáci i veřejné nevěstky. Co se při tom dělo, je možno si domyslet. Pražská synoda z konce osmdesátých let 14. století musela zakázat koledu nevěstek, poněvadž jim ona noc zavdala podnět ke shánění zákazníků. Ba bylo synodálně zakázáno koledovat za tmy a v noci.

Ani duchovní však nebyli vždy vedeni nezištným úmyslem: Jan z Holešova poznamenává, že jejich bílé komže a roucha naznačují, „aby přicházejíce jako poslové krále čistého a neposkvrněného, byli čisti i uvnitř duše od hříchů, a hlavně od opilství, rozpustilosti, krádeže a touze po ofěře onoho večera“. Kolem roku 1368 musela pražská synoda zakázat kněžím, aby nosili na koledu více svící než v eucharistickém procesí Božího těla. Jan z Holešova se také zmiňuje o těch, „kdož pro sebe koledují v tomto svatém čase, totiž po celou noc jako volové bučice, sebe i jiné v rozličné hříchy zaplétající a v chválení Boha překážejíce.“

Ani dárce však nechtěli být pro svou štědrost zkráceni v onen den. Jan si stěžuje i na ty, „kdož okuřují kadidlem pro sebe, a to jsou hlavně ženy, které nedovolují vynášet ze svého domu v kadielnici uhlí, ale vytrásají je do peci, aby

z jejich domů neodešlo všechno štěstí budoucího roku, a žádají, aby jim bylo dáno v ten večer trochu onoho kadidla, aby s ním mohly hádat, jak jsou milovány od svých mužů i od jiných“.

Kritický reformátor Petr Chelčický si stěžuje: „čáry, kúzla a pověry jedná na ten hod a myslí, co na které mši má ofěry položit, co kterým koledníkům dáti, kterak všecky pokoje i chlěvy zkaditi, sobě rozkoši slavné připravit, v rúcha čistá a drahá se obléci a světu se v nich poctivě ukazovati.“ Koleda však byla pro duchovní, zvláště chudší, někdy významnou součástí ročních příjmů. Proto vznikaly zvláště ve městech s více farami i spory o území, kde bylo možno koledovat, mezi faráři. Například na Kutných Horách bylo v roce 1410 dohodnuto, že kněz nového kostela svatě Barbory nesmí chodit na koledu k horníkům za hranicemi jeho kostela a o dvě staletí později si stěžoval pražský vysehradský probošt na faráře od svatého Vojtěcha Jana Šejdu, že chodil koledovat na grunty patřící vysehradské kapitule a tím „kněžstvu i žákům chléb vydírá“.

Až v době husitské a předbělohorské se koleda poněkud zlaicizovala: Už tehdy se koledovalo jen kvůli dárkům a vybíraly se jen bohatší domy, v městech především na rynku. Některým kněžím, zvláště utrakvistickým, se zdálo být nedůstojné a nepohodlné osobně chodit po koledě. Žádali proto, jako např. v roce 1603 farář kostela Panny

Marie před Týnem v Praze, aby mu obec vyplatila koledu v hotovosti najednou, aniž by musel obcházet domy. Po dlouhé poradě se na obci rozhodlo, že osadníci uspořádají každoročně během schůze na faráře a kaplana v povánoční době sbírku. V Prachaticích naopak se měšťtí otcové usnesli v roce 1598 dát faráři Jakubovi rovných deset kop grošů, aby neobtěžoval jednotlivé sousedy vánoční koledou.. Účty jindřichohradeckého zámku naopak ještě v roce 1618 vykazují položku dvou kop „kněžím a žákům od kouření v pokojích na Štědrý den a v roce 1619 40 grošů „kněžím od kouření na zámku na Štědrý den“.

V pozdějších dobách udržovala starobylý zvyk literátská bratrstva laických zpěváků při kostelích, dříve než nabyli dnešní běžné podoby.

Koledování je jen jedním z mnoha vánočních zvyků. I v nich se krásně projevuje charakteristický rys Vánoc napodobující štědrost nebeského Otce, který dal světu svého Syna-Vykupitele v onen den. V koledě se však ryzeji uskutečňovala křesťanská láska, poněvadž na rozdíl od vzájemného vyměňování darů tu byli obdarovávaní lidé nižších společenských vrstev, od nichž nebylo možno očekávat odplatu. Koleda působila nejen jim, nýbrž i těm, kteří k nim byli štědrí, tu vánoční radost, která z duše se nevyrtrácí.

Jaroslav V. Polc, *Nový život, Řím,*
č. 12, 1981

Koledování ve Staré Říši

Těžko říci, v které roční období jsem jezdil za Michaellem Florianem nejraději. Avšak s odstupem času se přece jen domnívám, že to byla doba adventní a pak Vánoce se vším, co k nim neodmyslitelně patří, a u Florianů ve Staré Říši vždy patřilo, a dá-li Bůh, patřit bude. Mimo nádherných betlémů Metodějových a líbezných jesliček Františčiných mne vždy lákaly zpěvy, které se linuly domem. Ať už hrál na klavír Gabriel či Anna, vždy stál poslech za to. Pilně se cvičilo na půlnoční a vždy se rodilo něco nového. Jedno však zůstávalo každým rokem stejné. Byly to koledy - vždy dojemné, plné vystihující jedinečnou atmosféru nejkrásnějších svátků v roce. Tak skvěle souznějící s jímavou nádhrou zasněžené Vysočiny! U teplem hřejících kamen, ve světnici prosycené vůní pryskyřice, mechu a jehličí, je zpívala na Hod Boží celá početná Florianova rodina i všichni, kteří v ono odpoledne přišli na návštěvu. Zdálo se mi často, že mezi zpívajícími je přítomen sám Josef Florian, tvůrce Dobrého díla a poctivý služebník boží. Při pohledu na

hřbety knih, obrazy a sochy na zdech i na policích byl pro mne zpěv koled tou nejpůvabnější kulisou.

To vše si vybavuji při prohlížení této půvabné knížky, na jejímž vydání má hlavní zásluhu nakladatelství Trinitas. Je to reprint 141. svazku staroříšského Dobrého díla z roku 1939. Z třiceti koled není u třinácti uvedeno místo původu, jedna je z jižních Čech, ostatní z Moravy. Všechny doplněné notami a vyzdobené obrázky Michaela Floriana. Koledy vyšly ve Staré Říši již v roce 1929 jako 105. svazek DD. Tehdy to bylo 24 moravských národních koled, vytištěných na ručním lisu a mimo jednoho dřevorytu Marie Florianové ilustrovaných rovněž Michaellem Florianem.

Tak jako patří neodmyslitelně k svátkům Kristova narození betlémy, jsou s nimi pevně spjaty i koledy. Sám jsem byl vždy přešastěn, když za doprovodu tatínkova klavíru o Štědrém večeru nebo pak kdykoliv o Vánocích mohl jsem je zpívat. A jak těžko jsem se se svátky loučil a ještě na Hromnice chtěl „koledo-

vat“. Jednou jsem se s kolegy na fakultě vsadil, že zazpívám cestou na přednášku v tramvaji třicet koled. K překvapení všech se mi to podařilo, i když to byly pouze první sloky písní. A „správná“ koleda musí mít těch slov alespoň pět, některá i dvacet a více.

Posvátnou náladou prohrátou knížku bereš nyní, vážený čtenáři, do rukou. Řečeno slovy Josefa Floriana v ní najdeš všechno, co kdy lidé o Vánocích slavili a žili, co podnes žijeme, pokud jsme nepřestali žít: vzpomínku i skutečnost, útulné večery, kdy se všichni scházejí a zpívají koledy. Kéž se milý vánoční pokoj uhostí trvale i v Tvé duši a v kruhu Tvých blízkých, kéž znovu objevíš požehnaný klid domova, ocitneš se v radostném světě malých koledníků zpívajících božskému Dítku, kéž nalezneš inspiraci k vlastnímu zpěvu u rozzařené stroměčku, u jeslí, v nichž se narodil náš Spasitel Ježíš Kristus.

Na svátek Panny Marie Karmelské L. P. 1996
Pavel Kryštof Novák

Slovník samozřejmých slov

Letos v listopadu vyšla kniha Josefa Štogra s názvem, vyvolávajícím zvědavost. Co to jsou samozřejmá slova, kterým se věnuje tolik pozornosti, aby se stala obsahem dvousetstranné publikace? Slovník je výsledkem autorových dlouhodobých úvah o řeči a jazyku - trvalého motivu jeho literárních prací. Uvedl ho mottem: „Už vždy musíme hodně vědět, abychom se mohli dorozumět řečí.“ Pro čtenáře Psalteria může být slovník přínosným nejen proto, že v něm najde hesla jako např. hudba, hlas, krása, kult, kultura, mlčení, modlitba, nic, pohyb, příběh, slib a selhání, smrt a spása, svátek, tabu, věda, zavržení, zrcadlo a mnohá další. Důležitý je také vzájemný vztah jednotlivých hesel.

Z ÚVODU:

Jsem veden přesvědčením, že se každý můžeme ptát na svět, jaký má smysl pro mne, když jeho konce nedohlédám. I když vím o své omezenosti, chci se „na svět něco dozvědět“, zase v rovině intimní, založené v primární blízkosti, (samo)zřejmosti světa. Nejsem hlupák, který by se nechal svést ideologiemi, nabízejícími klíč otevírající všechna vrátka světa. Nejsem naivní, abych si myslel (s většinou?), že „svět funguje“, snad mám tolik pokory, abych se do některých vrátek ani nedobýval. A nejsem namyšlením popletený, abych si myslel, že patřím k těm, kdo mohou ze slov stavět kulisy světa druhým. Slovník samozřejmých slov je ohledáváním hranic – mých a mé řeči, je intimní v tom, jak se vztahuje ke světu. Může snad nabídnout inspiraci a možná i potěšení těm, kdo se snaží vyvazovat ze stereotypů.

HUDBA

Nic na světě nezdůvodňuje hudbu, ale přesto hudba není iracionální, harmonie, melodie i rytmus nějak provazují věci světa, kultury a kultu. Hudbu nalézáme, stejně jako sebe a svět, v tom je podobná mnoha jiným pojmům tohoto slovníku. Její zvláštnost je, jak splývá s prožíváním, jak obtížné je popsat její vnímání, které je blízké tělesnosti, a naopak hudba sama jako předmět zájmu je blízká matematice – která se reálnými předměty světa vůbec nezabývá.

Hudba se ke světu váže tím, že zní, odehrává se tedy, děje se jako svět. Hudba zní, naplňuje svět, jak ho vnímáme, a to tak, že tomuto naplňování nemůžeme uniknout, nemůžeme udělat podobný krok, jako je krok do tmy, když nemohu a nechci vidět svět. Skrze slovo na sebe bere hudba podobu příběhu, melodie pak je vyjádřením jeho linie a dramatu. Příběhům naší každodennosti se připodobnila běžná písňová forma, kde se několik textových variací opakuje na jednoduchý hudební motiv. Opakování a variace je v hudbě výsostným motivem. Proč? Jak to

souvisí s naším prožíváním?

Hudba je zaznamenávána jako vztah tónů, intervalů mezi nimi (relativních výšek tónů), rytmu, důrazu. Ale hudba nejsou tóny a intervaly. Dá se snadno vnímat, „slyšet“, jak z jednotlivých „zahraňných tónů“ jen obtížně vzniká skladba. Sestava správných tónů produkovaných ve správném rytmu je jen díky mrtvé vodě srostlý korpus, ale skladba skutečně zazní v tom, jak je nastudována a provedena, teprve dobré provedení jí dává ducha.

Přes všechno, co o hudbě víme, zůstává ve světě a také vzhledem k našemu prožívání velkým otázkám, podivným tématem. Je v nějakém smyslu nesporně součástí kultury a ve svých komplexnějších formách je svázána velmi úzce s evropským myšlením. Na druhou stranu je svázána též s kuletem a použitím hudby při praxi kultu neprošlo podobnými spory jako zobrazování jen proto, že biblické texty opakovaně mluví o tom, že zpívat a hrát je nesporný projev oslavy Boha.

Dějiny hudby (chápané jako dějiny hudebních skladeb a přístupu k interpretaci) je obor, který již dávno před vrcholem moderní doby ukázal na to, že předmět jeho zájmu dosáhl svého vrcholu, po němž se dá hudba již jen těžko vykládat jako rozvíjející se celek – po období poslední velké syntézy, vídeňských klasičků, se hudební produkce a reprodukce rozkládá do nepřehlednosti. Jak hudbě rozumět v dnešní době? Již nejde o skladby, hudbu je třeba vnímat jako jev, jako způsob jednání (ať už se jedná o aktivní „hraní a zpěv“ a nebo pasivní „poslouchání“ nebo podklad pro tanec). Hudba jako celek se spíše dá vymezit negativně jako celek cílené zvukové produkce a reprodukce s výjimkou běžné řeči.

Snad právě v tom, jak mnohotvárně hudba odráží svět a náš postoj k němu, může být také cestou k hluboké vnitřní jednotě. Je příležitostí prožívat nenapodobitelné spojení s dechem světa i dechem, který tak zvláštním způsobem přesahuje aktuálně naplněný okamžik a snad i svět. Kůry andělské může člověk zaslechnout nejen z varhan, ale třeba právě u cesty, po níž kráčí, kde si (neviděna za oknem), neznámá žena jen pro sebe (?) zpívá při věšení prádla.

HLAS

Slovo zní, zní tak, jak může znít v uších text spojený s melodií hlasu, který nelze zaplašit, potlačit. Znějící hlas patří k jednomu ze sloupů kultury, právě promluva je jedním ze základních typů jednání ve světě. Vidění – obrazivé vidění vnímá krásu světa a vede k vnitřnímu obdivu této krásy. Znějící hlas je napřen do aktuality a skrze ni do budoucnosti. Znějící hlas říká „slyš“,

je v něm pokyn, příkaz. Člověk může zavřít oči a nevidět to, co vidět nechce, ale marně si zacpává uši před hlasem, který ho oslovuje, který se na něj obrací tak, že ho volá jménem. To je mystická figura, patří svým ukotvením ke kultu, zřetelně přesahuje svět, zakládá jednu z forem našeho bytí s druhými. Můžeme je oslovovat, volat ke společné věci a nebo jen k jejich úkolu, a naopak, můžeme být voláni, oslovováni a tím vtaženi do takového aspektu světa, který by se nám jinak neotevřel nebo který bychom záměrně sami neotevřeli.

Mluvíme s druhými, ale i naše myšlení je buď obrazné – vidíme souvislosti věcí, a nebo je dynamické, probíhá jako vnitřní dialog, v němž alespoň z části nasloucháme „vnitřnímu hlasu“. Jak se tento hlas má k tomu, čím jsme my sami? Cítíme jednotu, cítíme, že v mnohém jednáme výběrově právě podle toho, co vnímáme jako hlas intuice a zároveň to není nijak nekonzistentní s naší racionalitou, se kterou hodnotíme souvislosti věcí. Jenže racionalita vždy obsahuje jen nějaký dosažitelný okruh aspektů věcí, vnitřnímu hlasu pak přísluší spíše celkové nasměrování i aktuální vyburcování.

Hlas také není anonymní, je navázán na vlastní rytmus, melodii, zabarvení. Cosi se ztratí, když se tato vazba přeruší v psaném textu. Pokud se o světě mluví, jde vždy o autentické vyjádření konkrétní osoby. Ještě do pozdní antiky bylo čtení věcí přednášení, čtením „potichu, pro sebe“ překvapoval své vrstevníky jako první sv. Ambrož, učitel sv. Augustina. V mnoha záležitostech kultu je podstatné právě to, aby řeč zněla, aby příslušné formule byly proneseny nahlas. Podobné je to i v mnoha běžných věcech světa – např. při slibu má význam, že je pronesen, nejde tu o stvrzení právního aktu, ale o vyslovení jako formativní čin. To, co je proneseno, jako by bylo zcela jinak, silněji součástí světa.

V hebrejské tradici Bůh promlouvá – samozřejmě v zakládajících aktech kultu, to je běžné, ale promlouvá také a především skrze proroky. Prorok je osloven, slyší a říká ostatním to, co má dolehnout k jejich uším – a co oni sami ve svém vnitřním životě blokují, před čím se uzavírají, zahlušují. Tak je v kultu formována zcela zvláštní postava, která není nositelem nějakého institucionalizovaného kultu (tou je kněz), ale naopak, je znějícím hlasem poslána věst ostatní k nápravě jednání, vyslovuje nějakou skutečnost.

Každý, kdo má zkušenost s modlitbou, ví, jaký je rozdíl mezi modlitbou pronesenou „nahlas“, a tím, co „jen“ prochází naším myšlením. Hlas nám také umožňuje, abychom zpívali – ale to už je nad rámec tohoto hesla.

Josef Štogr: *Slovník samozřejmých slov*, Cherm, Praha 2011

Chříč ožívá adventem

V sobotu 26. listopadu se konal v kostele sv. Jana Nepomuckého v Chříči adventní koncert, vystoupil na něm plzeňský sbor Vox Imperfecta vedený Pavlem Dolanským. Zpráva jako každá jiná, nic neobvyklého na počátku adventu, stačí se podívat do přehledu akcí duchovní hudby na stránkách RC Monitoru. Jenže tenhle koncert byl výjimečný tím, že se konal v kostele, kde se více než 15 let neslouží mše svatá a nebýt party nadšenců, nesloužilo by se dál. Chříč je malá vesnice na severním Plzeňsku na hranici krajů, okresů i diecézí, všude je daleko – pěšky pár hodin, autem otravná půlhodina, ať už je to do Kralovic nebo do Rakovníka. Jen do okolních lesů a luk se milé se vydat.

SDRUŽENÍ PROPOLIS

V Chříči byl už v r. 1560 založen pivovar, pivo se vařilo až do roku 1940, poté byl objekt využíván pro potřeby zemědělského družstva. Naštěstí nebyl zničen a před dvěma lety ho od posledních majitelů koupila skupina mladých Pražáků s cílem vybudovat chráněnou dílnu, prostory pro

Advent se u nás nazývá „časem ticha“ – „staade Zeit“. Příroda odpočívá, půdu pokrývá sníh. Ticho domova se díky víře stává čekáním na Pána a radostí z jeho přítomnosti. Tak vznikly všechny tyto tradice a zpěvy, které, jak bylo řečeno i dnes, částečně zpřítomňují nebe na zemi. Dnešní advent se často stává pravým opakem – časem vysilující aktivity, nákupů, příprav na Vánoce a bohaté obědy. Lidové tradice víry ovšem nezmizely, nýbrž naopak dochází k jejich renesanci.

Stávají se tak ostrůvky duše, ticha, víry; ostrůvky pro Pána naší doby. Musíme poděkovat všem, kteří je uchovávají – v rodinách, kostelích, ve více či méně profesionálních uskupeních. Ti všichni v našich domovech zpřítomňují víru. Doufejme, že tato síla víry a její hmatatelnost přetrvá i do budoucnosti a všem nám pomůže, abychom se ubírali směrem k Pánu – tak, jak to má v adventu být.

Benedikt XVI. při poděkování za program lidové kultury svým bavorským rodákům.

zjistili, že kostel není liturgicky využívaný, domluvili se s P. Pavlem Vrbenským z Kralovic, kam kostel spadá duchovní správou, alespoň na příležitostném slavení mše svaté. Uspořádali letos již třetí adventní koncert (Roráty s Michaellem

poutní mše ke sv. Janu Nepomuckému, mše ke Všem svatým a více než po padesáti letech křest dítěte. Spolu s obcí by rádi v budoucnu získali také prostředky na opravu varhan. V postní době připravují seminář P. Christiana Pšeničky OPraem věnovaný liturgickému zpěvu a hudbě. Na zahradě pivovaru navíc vznikla altánová kaple sv. Jakuba, kde se slouží mše svatá v létě při příležitosti apoštola svátku.

Ale aby výčet nevypadal, že se v Chříči schází jen duchovní spolčo, je třeba dodat, že se tu kromě masopustní veselice pořádají také hudební a divadelní festivaly, v prostoru sladovny vzniká regionální muzeum, na rekonstrukci se podílejí přátelé dobrovolníci a také studenti při workcampech. Více se dočtete na webových stránkách sdružení www.propolis-os.cz. A kde na to berou? Zeptáte se právem. Podařilo se získat několik menších grantů určených na aktivity mladých lidí, na vznik muzea a také na program, zaměřený na regionální historii ve spolupráci s místními školami. Především je za vším děním na Chříči ohromná spousta dobrovolné práce a nadšení.

ADVENTNÍ KONCERT 2011

Adventnímu koncertu naslouchalo asi čtyřicet přítomných, kteří se zčásti účastnili také předcházející mše svaté. Sbor Vox Imperfecta zpíval zprvu a capella od varhan, poté v presbytáři. Během mše svaté zazněla jako ordinarium Hasslerova Missa super dixit Maria, ke vstupu C. Saint-Saëns: Tollite hostias, před evangeliem: J. S. Bach: Aperite portas redemptori, při obětování: G. Pitoni: Adoramus te, Christe, k přijímání J. S. Bach: Pange lingua a T. Tallis: Bone pastor, na závěr A. Scarlatti: Exultate Deo.

Vox Imperfecta v Chříči

vzdělávání a kulturu a ubytovací možnosti pro méně náročné hosty. A samozřejmě obnovit minipivovar. Založili občanské sdružení Propolis a kromě rekonstrukce pivovaru pořádají nejrůznější akce pro veřejnost. Členové sdružení a jejich přátelé jsou většinou křesťané, a když

Pospíšilem a Ritornellem, vystoupení Scholy od redemptoristů z Plzně se sbormistrem Antonínem Švehlou a nyní sbor Vox Imperfecta), kterým vždy předcházela bohoslužba – a podobně je tomu na masopust, který díky sdružení Propolis obec Chříč obnovila. Letos byla slavena

Koncert byl rozdělen na čtyři hudební části propojené přednesem básní Jaroslava Snížka a Jana Skácela. V úvodní části zazněly skladby:

V. A. Michna: 1. píseň adventní - Hle přijde Pán

T. L. da Victoria: Ave Maria

Ch. Hecyrus: Fit porta Christi

J. S. Bach: Jezu, Ty jsi moje síla

V druhé části:

V. A. Michna: 2. píseň adventní - Rosu dejte nebesa

mariánská 15. st.: In tua memoria

G. Aichinger: Adoramus te, Christe

Anglie 15. st.: Alma redemptoris mater

Ve třetí části:

Mistr touškovského kancionálu: Pán nebeský

J. S. Bach: Jesu, meine Freude

adventní: Veni, o Sapientia

G. A. Pertl: Adoramus te, Christe

Na závěr:

J. S. Bach: Jezu, veď mé počínání

J. Arcadelt: Ave Maria

B. Korejs: Ave Regina coelorum

J. S. Bach: Můj Pane, na mne shlédni

Adventní zastavení bylo posluchači velmi vřele přijato, zazněl přírůstek a slova díky. Mezi návštěvníky byl také starosta Chříče pan Petrlik s manželkou, hosté z Čisté u Rakovníka a Čilé u Skryjí. Vlídne besedování s horkým čajem, svařeným vínem a koláči a také následující posezení v pivovaru byl dalším krokem ke spolupráci na společném díle – oživení tohoto lidmi opouštěného, ale Bohem nezapomenutého kraje severního Plzeňska.

SBOR VOX IMPERFECTA

Večer byl velkým duchovním a hudebním svátkem. Za to je třeba upřímně poděkovat sboru Vox Imperfecta. Komorní smíšený pěvecký sbor byl založen v r. 2006 v Plzni, vznikl z původní studentské scholy při kostele Nanebevzetí Panny Marie ve Františkánské ulici. Zabývá se převážně duchovní hudbou starších období, na repertoáru má např. díla autorů O. di Lasso, T. L. de Victoria, H. L. Hassler, skladby Michny, Bacha, Mozarta, J. Ryby, z dvacátého století C. Saint-Saënsa či F. Fresiho. V současné době má soubor 10-13 zpěváků, sbormistrem je Pavel Dolanský. Sbor se účastní setkávání chrámových sborů a schol (Tachov, Domažlice, Plzeň), vystupuje pravidelně na festivalu Šumava - Bayerischer Wald, na koncertech k obdobím liturgického roku, na benefičních koncertech a při různých duchovních příležitostech (Noc kostelů, svěcení zvonů). Spolupracuje se souborem Ensemble affabile, s Kolegiem pro duchovní hudbu Klatovy a dalšími sbory Plzeňské diecéze.

Sbormistr Pavel Dolanský o sboru říká:

V roce 2000 sbor vznikl jako studentská schola, která zpívala na vysokoškolských studentských mši svatých v Plzni. Jsme tedy „plodem“ pastorační tehdejšího biskupského vikáře pro školství a styky se zahraničím Mons. Dr. Roberta Falkenauera, který se o vysokoškoláky v Plzni staral v letech 1999-2006. (Dr. Falkenauer byl pak v prosinci r. 2006 jmenován generálním vikářem plzeňské diecéze a letos 7. září nečekaně podlehl zákeřné rakovině plic.)

Složení zpěváků bylo od začátku velmi pestré, tvořili jej mladí věřící vysokoškoláci studující snad všechny možné fakulty Západočeské univerzity v Plzni i Lékařskou fakultu UK v Plzni. Většina zpěvaček studovala učitelství hudební výchovy na Pedagogické fakultě ZČU, ale jinak jsme mezi sebou měli i studenty medicíny (zubaře i všeobecný směr), několik studentů Fakulty elektrotechnické (elektro-inženýři) a Fakulty aplikovaných věd (kybernetici a programátoři) a též Filosofické fakulty ZČU.

V roce 2006, kdy již naprostá většina členů měla vysokoškolská studia za sebou, jsme se ze studentské scholy přejmenovali na Vox Imperfecta, předali štafetu mladší generaci studentů a začali zpívat samostatně. Za 11 let prošlo sborem několik desítek mladých lidí, vzniklo zde již 8 manželských párů, ale pokud by přišel nový nezadaný člen (členka), tak by si pořad ještě vybral. Zkoušky máme „plodné“, od loňska máme dva nové sborové přírůstky, které jsou však zatím jen rok staré, takže ještě nezpívají. Cíl našeho snažení se ale za ta léta nemění, je to stále úsilí o zprostředkování setkání s krásou, která je v duchovní hudbě skrytá, a to jak pro posluchače tak i pro zpěváky. Takové setkání má totiž i v dnešní době sílu oslovit člověka a proměnit jeho srdce.

Sbor můžete slyšet v neděli 18. prosince na adventním koncertu v kostele sv. Anny ve Velké Hleďsebi u Mariánských Lázní a každou poslední neděli v měsíci při mši svaté ve 20 hodin v Plzni v kostele Nanebevzetí Panny Marie ve Františkánské ulici. Aktuální zprávy najdete na webových stránkách www.voximperfecta.cz.

Jarmila Štogrová

UKÁZKA Z AKCÍ DUCHOVNÍ HUDBY, VKLÁDEJTE!

Bez anotací a odkazů, jen seznam podle stavu 4. 12. 2011:

Maranatha gospel - benefiční koncert

Datum: 04.12.2011, Místo: zámek Jemniště

Koncert duchovní hudby

Datum: 04.12.2011, Místo: Jedovnice

Chrámový koncert

Datum: 04.12.2011, Místo: Vranov u Brna

Staročeské roráty a vánoční pastorely

Datum: 04.12.2011, Místo: Most

Adventní koncert - Collegium Classic

Datum: 04.12.2011, Místo: Újezdec u Luhačovic

Adventní koncert

Datum: 04.12.2011, Místo: Praha-Řepy

Adventní koncert

Datum: 04.12.2011, Místo: Nymburk

Staročeské roráty a vánoční pastorely

Datum: 05.12.2011, Místo: kostel sv. Šimona a Judy, Dušní ul., Praha 1,

Maranatha Gospel choir

Datum: 06.12.2011, Místo: Praha

Hudební večery

Datum: 08.12.2011, Místo: Praha 1, refektář dominikánského kláštera sv. Jiljí

Piccolo coro & Piccola orchestra slaví 15 let

Datum: 08.12.2011, Místo: Praha 1

Adventní koncert duchovní hudby

Datum: 10.12.2011, Místo: Rokycany

Sborový koncert

Datum: 10.12.2011, Místo: Vizovice

Adventní koncert pěveckého sboru Kvintus

Datum: 11.12.2011, Místo: Bratislava nad Nisou

Adventní koncert barokní hudby na dobové nástroje

Datum: 13.12.2011, Místo: Praha

Koncert duchovní hudby

Datum: 14.12.2011, Místo: Olomouc, duchovní hudba

Vojtěch Říhovský: Česká vánoční mše půlnoční

Datum: 24.12.2011, Místo: Brno-Zábrdovice

J. J. Ryba: Česká mše vánoční "Hej, mistře!"

Datum: 25.12.2011, Místo: Praha

Slavnost Narození Páně

Datum: 25.12.2011, Místo: Brno-Zábrdovice

Vánoční koncert duchovní hudby

Datum: 26.12.2011, Místo: Podolí

Pěvecké sdružení Campanula - Vánoční koncert

Datum: 26.12.2011, Místo: Jihlava

Koncert vánoční duchovní hudby

Datum: 27.12.2011, Místo: Brno-Zábrdovice

Staročeské roráty u sv. Zdislavy

Datum: 17.12.2011-18.12.2011, Místo: Jablonné v Podještědí

Koncerty akapeloové Geshem do Vánoc

Datum: 29.11.2011-18.12.2011, Praha

OBSAH PŘEDCHOZÍCH ČÍSEL ROČNÍKU 2011

ročník 5., 2011, č. 1

Čilý jubilant Bohuslav Korejs, <i>Tomáš Slavický</i>	1
Stalo se a stane, <i>P. Svoboda</i>	4
Kurs pro amatérské hudebníky, <i>redakce</i>	4
Co je na rytmu samozřejmé?, <i>J. Štogr</i>	5
Postní pátky 2011, <i>M. Pečená</i>	6
Varhany v Bukovci, <i>J. Eliáš</i>	7
Elektronická hudební knihovna, <i>J. Štogrová</i>	11
Klatovské Kolegium pro duchovní hudbu slaví své patnáctiny, <i>L. Nová</i>	12
Roger Scruton, <i>J. Štogrová</i>	13
Nabídka ještě větší lásky, <i>J. Štogrová</i>	14
Vzpomínka Jiřího Strejce na Otto Alberta Tichého, <i>R. Hušek</i> ...16	
Studium sbormistrovství na pedagogické fakultě UK v Praze, <i>M. Valášek</i>	16
Návrh koncepce SDH pro 21. století, <i>J. Kub</i>	17
Skladatelská soutěž, <i>V. Mojžíš</i>	20
Příloha I	

Průvodce inteligentní osoby po moderní kultuře I., *R. Scruton*

ročník 5., 2011, č. 2

O duchovní hudbě s Jiřím Sehnalem, <i>Karol Frydrych</i>	1
Brandýs nad Labem a Stará Boleslav 2011, <i>redakce</i>	5
Vysoká laťka, <i>J. Kub</i>	6
Vinnéto a duchovní hudba, <i>-JiKu-</i>	7
Sv. Tomáš Akvinský a hudba, <i>P. Chaloupský</i>	8
Plzeňský varhanní festival 2011, <i>redakce</i>	9
Moderní sakrální prostor, <i>J. Bronková</i>	10
Bach-Collegium Praha a koncert k 240. výročí úmrtí Františka Xavera Brixioho, <i>J. Mátl</i>	11
Mikuláš Schneider-Trnavský, <i>-jš-</i>	12
Stalo se a stane, <i>P. Svoboda</i>	13
Sborová liturgická hudba v pražské Loreti, <i>M. Valášek</i>	13
Tvůrce filmových plakátů Karel Vaca, <i>J. Štogrová</i>	14
Absolventský koncert studia sbormistrovství, <i>redakce</i>	15
Umučení našeho Pána Ježíše Krista podle lidu, <i>J. Kub</i>	16
Absolventský koncert, <i>T. Slavický</i>	18
Evropský festival duchovní hudby „Šumava-Bayrischerwald“, <i>H. Aschenbrennerová</i>	18
Pašijové hry na Zbraslavi, <i>redakce</i>	19
Hudba jako v kostele, <i>P. Svoboda</i>	19
Varhany znějící 2011, <i>I. Horňák</i>	20

Příloha II

Průvodce inteligentní osoby po moderní kultuře II., *R. Scruton*

ročník 5., 2011, č. 3

Žijeme v kýči?, <i>P. Rut, M. C. Putna</i>	1
Kirchentag 2011 Dresden, <i>M. Grombiřík</i>	4
Jak se pozná posvátno, <i>J. Sokol</i>	7
Vize o křesťanství a umění, <i>-jš-, J. Štogr</i>	8
Květen ve Vatikánu aneb události, komentáře a komentáře ke komentářům o liturgické hudbě, <i>job, S. Magister,</i> <i>J. A. Tucker, JiKu</i>	8
Stav liturgické hudby v Římě je tragický, říká dirigent římské filharmonie, <i>job</i>	15
Stalo se a stane, <i>P. Svoboda</i>	16

Setkání varhaníků a sbormistrů v Litoměřicích, <i>J. Vosáhlo</i> ...16	
Boží tělo, <i>B. Wulffen</i>	17
Hry o Marii v Národním divadle, <i>E. Kindler</i>	18
Dvě dílny s Michalem, <i>-JiKu-</i>	20
Po přednášce o kráse a estetice ve východním křesťanství, <i>E. Kindler</i>	21
Skladatelská soutěž, <i>V. Mojžíš</i>	22
Třicet let plzeňského symposia o 19. století, <i>T. Petrasová</i> ...23	
Händel má jistě radost, <i>P. Svoboda</i>	24

ročník 5., 2011, č. 4

Lze se o kýči seriózně bavit? Nad knihou Tomáše

Kulky I, <i>-JiKu-</i>	1
Svatováclavské slavnosti podvacáté, <i>B. Karnetová</i>	4
Prekvapující formulace z nezvyklého zdroje, <i>E. Kindler</i>	6
Oslavy jubilea F. Liszta v Praze, <i>R. Kvapil</i>	10
Chor, <i>-jš-</i>	10
V želivském klášteře se letos potkal 8. ročník Convivia s druhým ročníkem festivalu Musica Figurata, <i>J. Kub</i>	11
Hudba prochází srdcem: nelze ji cenzurovat, <i>M. Altrichter</i> ...15	
Ocenění pro skladatele Antonína Tučapského, <i>T. Dorazil</i> ...18	
Současná liturgie ve starém kostele, <i>-jš-</i>	19
Stalo se a stane, <i>P. Svoboda</i>	20
Zpívejme píseň novou..., <i>V. Mojžíš</i>	20
Brixi jako Fenix, <i>J. Malý</i>	21
Kostel – liturgický prostor – památka.....	22
Ad: Riccardo Mutti ostře kritizuje..., <i>P. Svoboda</i>	22
Umění je branou do nekonečnosti, <i>Benedikt XVI., RaVa</i> ...23	
Víra, kněžství a hudba, <i>job, RaVa</i>	23
Životní jubileum, <i>M. Koscelníková</i>	24

ročník 5., 2011, č. 5

Jak vyrobit kýč? Nad knihou Tomáše Kulky II, <i>-JiKu-</i>	1
Sakrální hudba, <i>J. Štogr</i>	7
Ztracená kapela slavila třicátiny, <i>P. Svoboda</i>	8
Svatováclavský festival duchovní hudby FONS, <i>-jš-</i>	8
Věc: Mezinárodní varhanní soutěž Petra Ebena, <i>-jš-</i>	9
Pouť do Hájků, <i>T. Linhart</i>	10
Významné nešpory v arménském ritu – vzpomínky a zamyšlení, <i>E. Kindler</i>	11
Oslavy 100. výročí vysvěcení kostela sv. Jana Nepomuckého v Plzni, <i>A. Ouředníková</i>	12
Alberik MAZÁK 350 let, <i>O. Šmíd</i>	13
Orlicko-kladský varhanní festival, <i>M. Novenko</i>	14
Cesty jednoho hudebního archivu, <i>-jš-</i>	14
Současná liturgie ve starém kostele, <i>JiKu, J. Štogrová</i>	15
Jan Jakub Ryba o hudbě chrámové, <i>A. Cmíral</i>	16
Jak posuzovat hudební dílo, <i>J. J. Quantz</i>	17
Pavel Svoboda: Naše nejkrásnější koledy, <i>P. Svoboda</i>	18
Stalo se a stane, <i>P. Svoboda</i>	19
Nedělní roaráty, <i>O. Šmíd</i>	19
Oživený Brixi, <i>J. Malý</i>	20
Skladatelská soutěž slavnostně uzavřena, <i>JiKu</i>	20

Stalo se a stane

Milí čtenáři,

tentokrát společenská rubrika pokrývá první dva měsíce nového roku 2012, byť spatří světlo světa ještě předtím, kdy hlavní společenskou událostí budou narozeniny Ježíše Krista.

Nakolik víme ze zaslaných údajů, v onom dvouměsíčním období budou mezi členy SDH oslavovat životní jubilea (bez titulů a hodností) Jiří Doubek, Jan Fila, Alois Rozehnal, František Semerád, Karel Vik a Tomáš Weissar; mezi těmito třemi jubilei je interval 70 let!

Polokulatiný oslaví Jan Štěpančík.

Nekulatiný oslaví členky Lenka Čechová, Svatava Hubálková, Klára Jelínková, Olga Ježková, Veronika Kalivodová, Zdenka Kareninová, Ludmila Liberdová, Marie Martínková, Veronika Šebáková, šéfredaktorka tohoto světově proslulého občasníku Jarmila Štogrová, Jana Vozková, stejně jako kůrovci Jan Bernátek, Ivan Brožek, Jiří Burian, Jaroslav Eliáš (naš předsesta), Josef Gerbrich, Jan Grossmann, Vítězslav Hergesel, Tomáš Herder, Roman Hofr, Hubert Hoyer, Jiří Hrnčíř, Zdeněk Klindera, Jaroslav Konečný, Zdeněk Kopecký, Bohuslav Korejs, Pavel Křivohlavý, velmi výkonný místopředseda SDH Jiří Kub, Jiří Lazebníček, Štěpán Malík, Daniel Pinc, Martin Říšský, Pavel Smetáček, Josef Smola, Ondřej Socha, František Šmíd, Pavel Tomáš, Radim Ucháč, Marek Valášek a jeho otec Rudolf Valášek, stejně jako Pavel Vašků.

Narozeniny oslaví biskupové František V. Lobkowicz (*5. 1. 1948), Josef Hrdlička (*19. 1. 1942) a Ladislav Hučko

(*16. 2. 1948).

Z dalších kůrovců, kteří nám jistě fandí ze druhého břehu života, měli narozeniny pro život časný F. X. Bixi (*2. 1. 1732), G. B. Pergolesi (*4. 1. 1710), François Poulenc (*7. 1. 1899), Maurice Duruflé (*11. 1. 1902), Claudio Cascioli (*18. 1. 1760), Gregor Aichinger (+21. 1. 1628), W. A. Mozart (*27. 1. 1756), první předseda SDH Petr Eben (*29. 1. 1929), G. P. Palestrina (*2. 2. 1594), Josef Mysliveček (*4. 2. 1781), William Boyce (*7. 2. 1779), J. J. Fux (*13. 2. 1741), Karel Sklenička (*17. 2. 1933), Ch.-M. Widor (*21. 2. 1844) a G. F. Händel (*23. 2. 1685).

Všem oslavencům patří naše gratulace, modlitby a vděk za jejich přínos duchovní hudbě. A naše stálá prosba pokračuje: pokud v členské databázi uvidíte někoho, kdo na nás již hledí z druhého břehu, sdělte nám to. Pokud vám chybělo v tomto v minulých vydáních Psalteria nějaké významné výročí, které by bylo třeba v příštích letech – dá-li Pán Bůh – připomenout, tak nás laskavě informujte. Děkujeme.

Na tomto místě vám s laskavým svolením nakladatelství Triton (www.tridistri.cz – sbírka Světské kánony - Duchovní kánony) posílám gratulaci kánón - hudební přání. Dnes se bude vztahovat k těm nejdůležitějším narozeninám, které během následujících dnů oslavíme.

Přeji vám všem požehnaný konec adventu a milostiplné svátky vánoční.

Pavel Jirák

6 hl.

Ubi sunt gaudia?

N: P. Hayes
T: P. Svoboda

U - bi sunt gau - di - a? Tam, kde an - dě - lé
zpí - va - jí no - va can - ti - ca a
chvá - lu vzdá - va - jí in
Re - gis cu - ri - a. A - le - lu - ja!

Kde je radost? Tam, kde andělé zpívají nové písně a vzdávají chválu v nebeském království. Aleluja.

VÝZVY

Členům SDH a čtenářům Psalteria

Prosíme, aktualizujte své údaje v databázi SDH – s každým číslem se do redakce vrací několik nedoručených výtisků Psalteria. Stojí nás to zbytečně peníze a čas, vy se pak nedočkáte časopisu a nedostanete potřebné informace.

Podívejte se prosím na stránky <http://zpravodaj.sdh.cz>, v záložce na levé straně jděte na Lidé, podle abecedy najdete své jméno. Pokud jste zapomněli své heslo k Přihlášení do systému, řiďte se snadnými pokyny na stránce.

Prosíme zároveň, abyste se také podívali na své platby. Pokud nějakou postrádáte, napište – máme nějaké neidentifikované, mohla by to být právě ta vaše.

Pořadatelům akcí

Redakce Psalteria prosí a vyzývá členy a pořadatele koncertů, aby vkládaly informace o jejich konání na stránky Res Claritatis, se kterou Psalterium spolupracuje. Zatím mnohé zprávy zadáváme sami, ale znamená to spoustu času na internetu stráveného jejich vyhledáváním. Na webové adrese <http://res.claritas.cz> v části Kalendář akcí se vyplní jednoduchý on-line formulář, který následně projde redakcí (tj. zkontroluje se, zda fungují uvedené odkazy) a v krátké době je informace zařazena do přehledu. Tato praxe nejen pomůže zviditelnit duchovní hudbu, sbory a hudebníky, ale také velmi pomůže redakci zpravodaje – rádi napíšeme článek o zdařilém koncertě nebo festivalu. Jen se o něm musíme dozvědět!

K posílení sborů

Vážené přítelkyně gregoriánského chorálu, jsme ženská chorální schola u kostela sv. Ludmily v Praze na Vinohradech. Zpíváme jedenkrát za dva měsíce při nedělní mši svaté a příležitostně při různých dalších akcích (např. Noc kostelů), převážně gregoriánský chorál, částečně i vícehlas. V poslední době nás několik kamarádek muselo opustit kvůli rodinným povinnostem a rády bychom za ně našly náhradu. Nemáte některá zájem? Zkoušíme každé pondělí od 17,30 do 19 hodin na faře, Jugoslávská 27, Praha 2. Kontaktní mail: psalterium@sdh.cz Dáša, Alena, Hanka, Alena, Magda, Ljuba, Marie

Ad: Josef Štogr, Sakrální hudba? Psalterium 5/2011, s. 7

Každý pokus o vybudování komunikačních mostů mezi tzv. vážnou a kytarovou hudbou v kostele je třeba ocenit. Uvedený článek si právě takovýto cíl klade. Josef Štogr si je vědom limitů možnosti vydefinovat pojem sakrální hudby, a tak kritérium sakrálnosti nahrazuje hlediskem obřadnosti. I když to výslovně neříká natvrdo, dochází implicitně k závěru, že kytarová hudba podléhá obřadnosti nespěšně: „Juchat a tančovat je možné potom, před kostelem,“ končí Josef Štogr svoje zamýšlení.

Jedno jsem Josefovi záviděl: já sám bych nemohl publikovat svoji fotku s odhaleným břichem, aniž bych nevzbudil všeobecné pohoršení¹. Jinak ale mám s jeho článkem několik problémů.

Předně si nejsem jist, kam článek míří, co je to sakrální (posvátná) hudba ve srovnání s pojmy hudby duchovní a liturgické. Problém obecně není v tom, že by se kytara a spol. neměly používat k boží chvále, někteří ale zpochybňují jejich použití v liturgii. Liturgická a sakrální hudba ale není podle mě totéž, byť je Josef Štogr jako synonyma patrně používá: naznačují to i slova „Juchat a tančovat je možné potom, před kostelem.“

Zadruhé by budovatel mostů (lat. pontifex J) měl znát oba břehy, jež chce spojit. Slova „Juchat a tančovat je možné potom, před kostelem“ naznačují, že Josef se nepotkal s meditativní kytarovou hudbou, nevzal na vědomí – i v liturgii uváděné – písně Talbotovy, Cohenovy, z domácí produkce např. tvorbu manželů Radových či skupinu Učedníci.

Dále si myslím, že by bylo smutné, kdyby se naše generace o něco nového v liturgické hudbě nepokusila. Asi by nebylo dobře, kdyby naše generace byla

vnímána jen jako oprašovači dědictví minulosti. Jistě z úsilí kytarových kůrovců většina sítím času neprojde (což ale platí i o kůrovcích klasických), ale alespoň se o něco pokusili: nové víno do nových měchů, to platí i po II. vatikánském koncilu. Mnozí z nás se totiž snaží nové víno cpát do měchů starých.

Někomu to možná přijde plytké či otřepané, ale dosud se mi nedostalo upřímného výkladu žalmu 150 a jeho výzvy hrát, zpívat a tančovat Hospodinu za doprovodu všemožných nástrojů. Výklady typu „ano, ale u nás v kostele ...“ mi doposud vyzněly vždy nevěrohodně.

Napadlo mě taky, že jestli nás k něčemu Kristus rozhodně nevybízí, tak je to obřadnost. Jeho napomenutí, jak se máme modlit v komůrce, varování před širokými třísněmi a jiným farižským kvasem jdou tímto směrem. Je jasné, že Josef myslí obřadnost jako přirozený důsledek úcty, ne jako hodnotu samu o sobě, ale i tak mi ta úvaha zapadá do západního „výkonnostního“ křesťanství – do systému zákazů a příkazů, jež mohou jistě pomoci, ale samy o sobě nejsou zárukou ničeho; jako bychom si spásu mohli vysloužit vlastními skutky, např. obřadnějším chováním, jakoby nás Bůh miloval proto, že my jsme dobří, a ne proto, že On sám je dobrý.

Zajímavý je střed článku, kde autor tvrdí, že je to obřadnost, která odlišuje sakrální hudbu od hudby profánní. S tím ve vši účtě hluboce nesouhlasím: profánní obřadný zpěv zažíváme na svatbách, při promocích či při udělování státních vyznamenání, kde o Bohu není ani slovo, ani myšlenka na Něj.

Spíše si myslím, že sakrální hudbu od té profánní odděluje jistá služebná čistota, ne sebe prezentace. Poznáme přece, když hudebníkům nejde o sdělení zpívaného textu, ale o ukázkou vlastní virtuozity. Nepředvádění sebe sama a služba sdělované myšlenky je ale patrně znakem každého opravdového uměleckého díla a výkonu (nejen sakrálního), proto lépe: boho-služebná čistota – dání hudby do služby Bohu a jeho Slovu. Toto kritérium služebné čistoty je splnitelné na obou březích liturgické hudby, odsud bych navrhoval budování mostů mezi oběma zakopanými tábory.

Aby tento článek nebyl jen dalším příspěvkem do neplodné zákopnické diskuse na téma vztahu obou liturgických hudeb, mám jednu konstruktivní

výzvu, možná i téma pro příští skladačskou soutěž: náš bývalý čestný předseda Petr Eben napsal Truvérskou mši, kdo půjde v jeho stopách? Eben našel kvalitní text a napsal na něj dobré melodie, které se neschovávají za samoučelné složité postupy, rafinované akordy a zvukové efekty. Že podobný výkon není samozřejmý, dokazuje nejen malý počet srovnatelných děl, ale mj. i vzácnost skutečně dobrých novodobých kostelních písní. Takže znovu: kdo půjde v jeho stopách?

Pavel Svoboda

„NAPADLO MĚ, ŽE JESTLI NÁS K NĚČEMU KRISTUS NEVYBÍZÍ, TAK JE TO OBŘADNOST.“

V odpovědi Pavla Svobody na můj článek (Psalterium č.5/2001) o obřadnosti se objevuje řada nedorozumění, která se snadno vyjasní, občas jsem v Plzni u františkánů („v pavilonku“) zažil mimořádný kytarový doprovod mše sv. a z mého článku nikde nevyplývá, že bych se chtěl stavět jako rozhodčí, který „kytary vylučuje do konce zápasu“. Ale v titulu mé odpovědi citovaná věta je klíčová – ukazuje rozdíly v našich přístupech zcela přesně: Nesouhlasím s ní, a ptám se: proč se tolikrát v Písmu dočteme, že někdo „padl na kolena“? Není to snad obřadný postoj? Cožpak Kristus nabádá učedníky „kluci neblbněte, chovejte se jako normální“? Naopak. Myslím, že ze všeho, co dělá a říká, vyplývá „chovejte se přiměřeně“. Obřadnost není jen součástí „kulturního nánosu“ na něčem základním, totiž na tom, k čemu podle Pavla Svobody „vybízí Kristus“. Normální je vzdávat úctu, a vzdávání úcty má k tomu ustavené formy. Obřadnost je přirozený způsob jednání. Je normální, že Církev předepisuje formy obřadního jednání a to pro mnoho příležitostí, zdaleka ne jen pro mši sv. A je normální, pokud se člověk sám chová obřadně, ale ne „aby tak byl viděn“, ale proto, že je to tak správné. Předpokládám, že i Pavel Svoboda např. poklekne na hrobě svých předků poté, co ho zcela profánně uklidí a ozdobí, změní způsob svého jednání, i když je hřbitov prázdný.

Mám dojem, že Pavel Svoboda nerozumí tomu, co se v článku snažím ukázat, chápe obřadnost jako cosi „vnějšího“. Naopak – podle mne obřadnosti porozumíme právě tehdy, kdy si ji vpustíme „dovnitř“, k tělu.

Josef Štogr

¹ Omlouvám se Josefovi, to fotku jsem do čísla zařadil až bez jeho vědomí. Zde proto uvádím zase netradiční fotografii Pavla. Právě tak jako Josefova v minulém čísle pochází z Convivia 2011 a autorem je J. Rohel.